

Učinci povlačenja sredstava iz europskih fondova na hrvatsko gospodarstvo

Pindrić, Franka

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:837836>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**



Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)



Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Preddiplomski stručni studij Poslovna ekonomija, smjer Turističko
poslovanje

UČINCI POVLAČENJA SREDSTAVA IZ EUROPSKIH
FONDOVA NA HRVATSKO GOSPODARSTVO

Završni rad

Franka Pindrić

Zagreb, svibanj 2024.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

**Preddiplomski stručni studij Poslovna ekonomija, smjer Turističko
poslovanje**

**UČINCI POVLAČENJA SREDSTAVA IZ EUROPSKIH
FONDOVA NA HRVATSKO GOSPODARSTVO**

**EFFECTS OF THE WITHDRAWAL OF FUNDS FROM
EUROPEAN FUNDS ON CROATIAN ECONOMY**

Završni rad

Franka Pindrić, 0067633424

Mentor: Izv. Prof. dr. sc. Tomislav Sekur

Zagreb, svibanj 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, _____

Sadržaj

1. UVOD	3
1.1. Predmet i cilj rada	3
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja	4
1.3. Sadržaj i struktura rada	4
2. JAVNE POLITIKE EU VAŽNE ZA EU FONDOVE	5
2.1. Kohezijska politika Europske unije	5
2.2. EU regulativa i instrumenti regionalne politike	8
2.3. Upravljanje regionalnom politikom EU	10
3. EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI	13
3.1. Pretpristupni fondovi	13
3.2. ESI fondovi 2014.-2020.	14
3.3. EU fondovi za financijsko razdoblje 2021.-2027.	18
4. UČINCI POVLAČENJA SREDSTAVA IZ EUROPSKIH FONDOVA NA HRVATSKO GOSPODARSTVO	21
4.1. Iskorištenost EU fondova u RH	21
4.2. Usporedba alokacije sredstava Republike Hrvatske s drugim zemljama EU	27
4.3. Utjecaj EU fondova na gospodarski razvoj u Hrvatskoj	33
4.3.1. EU fondovi i tržište rada u Republici Hrvatskoj	33
4.3.2. EU fondovi i ulaganja u istraživanja razvoj	38
4.3.3. EU fondovi i socijalna uključenost, obrazovanje i strukovno osposobljavanje	41
4.3.4. EU fondovi i konkurentnost malih i srednjih poduzeća	44
4.3.5. EU fondovi i zaštita okoliša i učinkovitost resursa	44
5. ZAKLJUČAK	47
POPIS LITERATURE	48
POPIS SLIKA	51
POPIS TABLICA	51
POPIS GRAFIKONA	51

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog završnog rada je analiza učinaka povlačenja sredstava iz europskih fondova na hrvatsko gospodarstvo. Tema je intrigantna i aktualna zbog svoje važnosti za gospodarski razvoj zemalja članica EU, uključujući i Hrvatsku. S obzirom na značajna financijska sredstva koja su dostupna putem EU fondova te njihovu ulogu u poticanju inovacija, održivog razvoja i socijalne uključenosti, razumijevanje njihove strukture i načina djelovanja ključno je za sve aktere u političkom, gospodarskom i akademskom sektoru.

Analiza javnih politika EU, koje su temeljni okvir za funkcioniranje EU fondova, pruža dublji uvid u mehanizme odlučivanja, prioritete ulaganja te načine na koje se ostvaruje kohezija unutar Europske unije. Osim toga, važno je istražiti i upravljačke strukture koje su odgovorne za provedbu regionalnih politika EU, kako bi se bolje razumjela dinamika implementacije i mogući izazovi s kojima se suočavaju države članice.

Pritom, važno je istražiti i dosadašnje iskustvo Hrvatske u korištenju EU fondova, uključujući razinu iskorištenosti sredstava, usporedbu alokacije sredstava s drugim zemljama EU te utjecaj tih fondova na gospodarski razvoj zemlje. Razumijevanje učinaka povlačenja sredstava iz EU fondova na hrvatsko gospodarstvo omogućuje procjenu njihove stvarne koristi i identifikaciju mogućih poboljšanja u provedbi i upravljanju.

Stoga, kroz sve navedene aspekte, ovaj završni rad ima za cilj pružiti sveobuhvatan pregled tema relevantnih za razumijevanje funkcioniranja EU fondova i njihovog utjecaja na gospodarski razvoj Hrvatske, što će biti od interesa za različite interesne skupine, donositelje politika te sve one koji se bave gospodarskim i socijalnim pitanjima u kontekstu Europske unije.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Pri izradi završnog rada korišteni su sekundarni izvori podataka iz objavljenih radova domaćih i stranih autora, uključujući knjige, stručne i znanstvene radove, te Internet izvore. Pri izradi završnog rada korištene su metode znanstvenog istraživanja kao što su analiza literature, sinteza informacija, te deskripcija i interpretacija rezultata.

1.3. Sadržaj i struktura rada

U uvodu će se naglasiti važnost EU fondova za ekonomski razvoj, socijalnu uključenost i teritorijalnu koheziju unutar Europske unije. Predstaviti će se ciljevi istraživanja i metodologija koja će se koristiti.

U drugom poglavlju će se analizirati kohezijska politika Europske unije, regulatorni okvir te institucionalno i administrativno upravljanje regionalnom politikom EU.

U trećem poglavlju pregledat će se prepristupni fondovi, fondovi za razdoblje 2014.-2020. te će se poseban naglasak staviti na fondove za financijsko razdoblje 2021.-2027., uključujući Europski fond za regionalni razvoj, Kohezijski fond, Fond za pravednu tranziciju te Europski socijalni fond plus.

U četvrtome poglavlju analizirat će se iskorištenost EU fondova u Republici Hrvatskoj, usporedba alokacije sredstava s drugim zemljama EU te utjecaj EU fondova na gospodarski razvoj u Hrvatskoj.

Zaključak će sažeti glavne nalaze istraživanja i iznijeti zaključke o važnosti EU fondova za Republiku Hrvatsku te mogućim smjerovima za daljnji razvoj regionalne politike EU.

2. JAVNE POLITIKE EU VAŽNE ZA EU FONDOVE

2.1. Kohezijska politika Europske unije

Regionalna politika, poznata i kao Kohezijska politika, predstavlja investicijski pristup Europske unije koji potiče uravnotežen razvoj država članica i njihovih regija. Svojim investicijama podržava stvaranje radnih mjesta, konkurentnost, gospodarski napredak, poboljšanje životnog standarda te održivi razvoj, usklađujući se s ciljevima strategije Europa 2020. Istovremeno, služi kao izraz solidarnosti EU prema manje razvijenim područjima, usmjeravajući sredstva tamo gdje su najpotrebnija radi smanjenja ekonomskih, socijalnih i teritorijalnih dispariteta unutar EU. Zanemarivanje tih razlika moglo bi ugroziti temeljne principe EU, poput jedinstvenog tržišta i europske valute. Stoga je značajan dio proračuna EU-a, gotovo trećina, usmjeren na Kohezijsku politiku, pri čemu se za Hrvatsku predviđa 8,4 milijarde eura za razdoblje od 2014. do 2020. godine, putem tri ključna fonda: Kohezijskog fonda, Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda (Savić, Bukovac, Spahić i Bobek, 2015.).

U razvoju Europske unije, kohezijska politika ima ključnu ulogu u smanjenju dispariteta između različitih regija članica. Ova politika prolazi kroz nekoliko faza, svaka od kojih oblikuje njezinu evoluciju i fokus. Evo pregleda tih faza (Jovančević, 2021.):

- Početak s Rimskim ugovorom (1957. godine): Prvi koraci u razvoju kohezijske politike EU započeli su s potpisivanjem Rimskog ugovora 1957. godine, gdje je spomenuto promicanje regionalne politike kao jedan od zadataka Zajednice.
- Aktiviranje nakon prvog proširenja EU (1973. godine): Nakon pridruživanja novih članica 1973. godine, kao što su Irska, Grčka, Španjolska i Portugal, regionalni problemi postali su središnja tema, što je potaknulo intenziviranje regionalne politike EU.
- Osnivanje Europskog regionalnog razvojnog fonda (ERDF) (1974. godine): 1974. godine osnovan je ERDF s ciljem pružanja financijske podrške najsiromašnijim regijama kako bi se ublažile socioekonomske disparitete unutar EU.
- Povećanje financijskih sredstava ERDF-a od 1988. godine: Od 1988. godine, financijska sredstva ERDF-a su povećana kako bi se dodatno podržao regionalni razvoj.

- Stvaranje kohezijskog fonda i formalizacija politike kohezije s Ugovorom o Europskoj uniji (1993. godine): Potpisivanjem Ugovora o Europskoj uniji 1993. godine, kohezijska politika postala je formalni cilj Unije, a osnovan je i Kohezijski fond kako bi se podržavale manje razvijene članice.
- Reforma strukturnih fondova 2000.-2006. godine radi podrške regionalnom razvoju i ekonomskoj konvergenciji: U razdoblju od 2000. do 2006. godine, došlo je do reforme strukturnih fondova kako bi se osnažila podrška regionalnom razvoju i postizanju ekonomske konvergencije među članicama EU.

Kohezijska politika EU od 2007. do 2013. godine bila je druga najvažnija financijska politika Unije nakon poljoprivredne politike. Njen cilj, prema Ugovoru o osnivanju Europske zajednice, bio je promicanje ekonomskog i socijalnog napretka te visoke razine zaposlenosti uz postizanje ujednačenog i održivog razvoja. U tom višegodišnjem financijskom razdoblju, čak je 35,7% EU budžeta bilo određeno za kohezijsku politiku, što je iznosilo 348 milijardi eura. Ova sredstva kroz strukturne i kohezijske fondove poticala su konkurentnost, zaposlenost i ravnotežni razvoj ruralnih i urbanih područja. Većina sredstava bila je namijenjena ostvarenju cilja konvergencije, s naglaskom na regije s BDP-om po stanovniku manjim od 75% prosjeka EU-25. Tijekom tog razdoblja, Komisija je prepoznala potrebu za rješavanjem dispariteta između centra i periferije EU, posebno kroz promicanje teritorijalne suradnje. Iako su EU fondovi važni za ekonomije sa sporijim razvojem, u dinamičnim ekonomijama poput Poljske, Bugarske i Rumunjske, njihov utjecaj je relativno skroman. Međutim, kohezijska politika EU nastavila je biti ključni instrument za poticanje održivog gospodarskog rasta, istraživanja, inovacija i infrastrukturnih projekata. U tom razdoblju, Komisija je pozvala na veće ulaganje u održivi razvoj kako bi se maksimizirao učinak regionalne politike na rast i konkurentnost EU-a (Jovančević, 2021.).

U razdoblju 2014.-2020. godine dogodile su se značajne promjene u kohezijskoj politici EU-a. Pripreme za taj period započele su nekoliko godina ranije, obuhvaćajući formuliranje novih smjernica, široku konzultaciju i formalno usvajanje strateškog, pravnog i financijskog okvira. Cilj tih promjena bio je podržati pametan, održiv i uključiv rast prema strategiji Europa 2020. Ključne novosti uključuju financijski okvir od 351,8 milijardi eura za podršku razvoju, promjene u kategorizaciji regija te tematsku koncentraciju na područjima kao što su istraživanje, inovacije, ekološki čisti gospodarski modeli i socijalno uključivanje. Uz to, nova regulacija predviđa pojednostavljenje procesa, uvođenje e-upravljanja podacima te poticanje lokalnog i subregionalnog razvoja. Važno je istaknuti i ulogu partnerstva te jačanje

teritorijalne suradnje putem Europskih grupacija za suradnju među teritorijalnim jedinicama (Đulabić, 2014.).

Kohezijska politika EU za razdoblje od 2014. do 2020. godine usmjerena je prema ostvarivanju općih ciljeva strategije "Europa 2020", posebno u područjima istraživanja, inovacija, klimatskih promjena, energije, zapošljavanja, obrazovanja i smanjenja siromaštva. Tijekom prethodnih deset godina, kohezijska politika pokazala je svoju snagu doprinoseći konvergenciji i rastu u EU, stvarajući radna mjesta, potičući obuku i ulaganjem u infrastrukturu poput autocesta i željeznica te podržavajući osnivanje malih i srednjih poduzeća. Europska komisija je usvojila zakonodavni paket za kohezijsku politiku za razdoblje 2014.-2020., s ciljem promicanja rasta i zapošljavanja te usmjeravanja ulaganja prema prioritetnim područjima kao što su mala i srednja poduzeća, inovacije i energetska učinkovitost. U sklopu novog višegodišnjeg financijskog okvira, predloženo je povećanje proračuna za kohezijsku politiku, s naglaskom na postizanje rezultata i usmjeravanje sredstava prema područjima s najvećim potrebama. Nacionalni strateški referentni okviri služe kao osnova za pregovore s Europskom komisijom i definiranje prioriteta razvoja u svakoj zemlji članici.

Sredstva Kohezijske politike, odnosno ulaganja iz strukturnih fondova i Kohezijskog ili investicijskog fonda, u financijskom razdoblju 2014.-2020. bit će usmjerena prema trima skupinama europskih regija: tzv. manje razvijene regije - čiji je BDP po stanovniku manji od 75% prosjeka EU, tzv. regije u tranziciji - čiji je BDP po stanovniku između 75% i 90% prosjeka EU i tzv. razvijene regije - čiji je BDP po stanovniku viši od 90% prosjeka EU (Savić, Bukovac, Spahić i Bobek, 2015.).

Nova kohezijska politika EU-a predviđa veće financijske izdatke, naglasak na konkurentnosti u svim regijama, višegodišnje planiranje i programiranje te veću transparentnost i financijsku odgovornost. Prijedlog Komisije također uključuje uvjetovanje pomoći iz strukturnih fondova EU-a fiskalnom disciplinom zemalja članica (Jovančević, 2021.).

Nova kohezijska politika EU za razdoblje 2021.-2027. fokusira se na jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije unutar EU te ispravljanje neravnoteža između zemalja i regija. Novi ciljevi uključuju podršku zelenoj i digitalnoj tranziciji, a politika se oslanja na pet ciljeva za konkurentnu Europu budućnosti (Europska Komisija, 2023.).

- Podrška zelenoj tranziciji
- Podrška digitalnoj tranziciji

- Jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije
- Ispravljanje neravnoteža između zemalja i regija
- Postizanje konkurentne Europe budućnosti

Nova kohezijska politika EU usmjerena je na smanjenje razlika u razvijenosti država i regija članica kroz pet glavnih ciljeva. To uključuje pametnu Europu koja potiče istraživanje, inovacije i digitalizaciju, zelenu Europu koja se bavi energetsom učinkovitošću i klimatskim promjenama, te povezaniju Europu koja razvija infrastrukturu i mobilnost. Solidarna Europa usredotočena je na tržište rada, obrazovanje i socijalnu integraciju, dok Europa bliža građanima potiče integrirani društveni i gospodarski razvoj te osigurava sigurnost u urbanim, ruralnim i obalnim područjima (Savić, Bukovac, Spahić i Bobek, 2015.).

2.2. EU regulativa i instrumenti regionalne politike

Regulatorni okvir ESI fondova, propisan člankom 174. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU), ima za cilj smanjiti razlike između regija te posebno obratiti pažnju na ruralna područja, industrijsku tranziciju i regije s teškim prirodnim ili demografskim poteškoćama. Propisi poput Uredbe (EU) br. 1303/2013 definiraju ciljeve ESI fondova u kontekstu održivog razvoja i zaštite okoliša. Ostali propisi kao što su Uredba (EU) br. 1301/2013, Uredba (EU) br. 1304/2013, Uredba (EU) br. 1299/2013, Uredba (EU) br. 1302/2013 i Uredba (EU) br. 1305/2013 također doprinose ostvarivanju ovih ciljeva (Savić, Bukovac, Spahić i Bobek, 2015.).

Zakonodavni paket za Kohezijsku politiku za razdoblje 2021.-2027. obuhvaća sredstva Europskog fonda za regionalni razvoj, Kohezijskog fonda, Europskog socijalnog fonda plus i Fonda za pravednu tranziciju. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) smanjuje razlike između razina razvijenosti regija, posebno onih izloženih prirodnim ili demografskim poteškoćama. Kohezijski fond (KF) doprinosi ekonomskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji kroz ulaganja u okoliš i prometnu infrastrukturu. Europski socijalni fond plus (ESF+) podržava visoku zaposlenost, socijalnu zaštitu i obrazovanje u skladu s europskim stupom socijalnih prava. Fond za pravednu tranziciju (FPT) financira tranziciju prema klimatskoj neutralnosti i sprječava regionalne razlike. U Hrvatskoj, Fond za pravednu tranziciju podržava Sisačko-Moslavačku i Istarsku županiju putem teritorijalnih planova za pravednu tranziciju, što je dio Programa potpore strukturnih reformi (ESI fondovi, n.d.).

Instrumenti regionalne politike su sredstvo koje javna tijela koriste za intervenciju u javnim poslovima. Ono obuhvaća politike, strategije ili zakone koji su razvijeni od strane javnih institucija i primjenjuju se u praksi kako bi se unaprijedila određena situacija na terenu. Obično su financijski resursi povezani s ovim alatima politike, iako se ponekad mogu odnositi i na zakonodavni okvir bez specifičnih financijskih sredstava. Osim politike kohezije Europske unije, lokalne, regionalne ili nacionalne vlasti također razvijaju vlastite alate politike (Interrega Europe, n.d.).

U EU gospodarstvu, regionalne razvojne politike izravno utječu na upravljanje financijskim resursima na razini Zajednice i nacionalnoj razini, te generiraju dugoročne makroekonomske učinke. Regionalna politika, kao politika solidarnosti na razini Zajednice, oslanja se na financijsku solidarnost i uključuje redistribuciju dijela proračuna Zajednice kako bi se potaknuo razvoj manje razvijenih regija ili društvenih skupina. Glavni stup te politike su Strukturni fondovi, zajedno s dva posebna fonda: Fond za socijalnu koheziju i Europski fond solidarnosti. Ovi se fondovi koriste za podršku regionalnom razvoju i povezani su s politikama u sektorima poput poljoprivrede, socijalne skrbi ili okoliša. Također, politika regionalnog razvoja usko je povezana s politikom proširenja Europske unije, a za zemlje kandidatkinje postoje tri pretprijetna fonda: PHARE, ISPA i SAPARD. Ovi fondovi podržavaju tranziciju kandidatskih zemalja prema standardima i strukturama Europske unije. Osim toga, solidarni instrumenti na regionalnoj razini djeluju u skladu s Nomenklaturom teritorijalnih jedinica za statistiku (NUTS) Europske unije, koja je podijeljena u tri kategorije prema broju stanovnika: NUTS 1, NUTS 2 i NUTS 3 (Dinulescu, 2017.).

Europska unija koristi niz financijskih instrumenata kako bi provodila svoje politike razvoja. Strukturni fondovi, Kohezijski fond i Europski fond solidarnosti predstavljaju financijski doprinos svih članica Unije, koji se redistribuira zemljama i regijama s manje razvijenosti. Glavni ciljevi ovih fondova su stvaranje radnih mjesta, jačanje europskog gospodarstva i okoliša te poticanje inovacija i digitalnih tehnologija. Strukturni fondovi uključuju Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Europski socijalni fond (ESF) i Kohezijski fond. EFRR se koristi za financiranje infrastrukturnih projekata, lokalnog razvoja i potpore malim i srednjim poduzećima. ESF podržava zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu uključenost. Kohezijski fond fokusira se na infrastrukturne projekte u transportu i energiji te podržava održivi razvoj. Tu je i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR), koji promiče održivi razvoj ruralnih područja i modernizaciju poljoprivrede. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) podržava politike ribarstva i pomorstva Unije, promičući održivo ribarstvo i razvoj

obalnih područja. Europski fond solidarnosti pruža financijsku pomoć zemljama članicama koje su pogođene prirodnim katastrofama. Ovi fondovi imaju različite ciljeve, ali zajedno doprinose ravnomjernom razvoju Unije (Dinulescu, 2017.).

2.3. Upravljanje regionalnom politikom EU

Regionalna politika EU definira se kao investicijska politika usmjerena na ravnomjeren razvoj regija. Ona promiče gospodarski rast, stvaranje radnih mjesta i unapređenje kvalitete života. Da bi države članice ostvarile minimalne standarde upravljanja fondovima EU, moraju uspostaviti sustav upravljanja s jasnim institucionalnim i osobnim odgovornostima te osigurati obučeni kadar (Savić, 2020.).

Uloga Europskog parlamenta u jačanju ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije EU-a je ključna. Parlament aktivno sudjeluje u izradi zakonodavstva o kohezijskoj politici i strukturnim fondovima putem redovnog zakonodavnog postupka, gdje ima jednak utjecaj kao i Vijeće. Trenutno sudjeluje u pregovorima o reformi kohezijske politike za razdoblje od 2021. do 2027. godine, kojom će se odrediti prioritete i instrumenti za buduće mjere EU-a za jačanje kohezije. Parlament snažno podržava potrebu za sveobuhvatnom i učinkovitom kohezijskom politikom, ističući važnost osiguravanja adekvatnih financijskih sredstava za to. Također, jasno je iznio svoje stajalište o važnosti primjene kohezijske politike u borbi protiv klimatskih promjena, kao što je vidljivo iz rezolucije od 25. ožujka 2021. Parlament potiče veće investicije u zelene tehnologije i infrastrukturu te veću sinergiju između različitih izvora financiranja na razini EU-a, nacionalnoj i regionalnoj razini. Dodatno, Parlament je usvojio rezoluciju 9. svibnja 2023. o ulozi kohezijske politike u suočavanju s višedimenzionalnim okolišnim izazovima u sredozemnom bazenu (2022/2059(INI)), koja promiče korištenje kohezijskih fondova za ulaganje u tehnologije i infrastrukturu koja podržava kružno gospodarstvo i smanjenje onečišćenja plastikom i otpadom iz kućanstava (Schwarz, 2023.).

U državama članicama Europske unije, institucije za upravljanje i provođenje fondova EU moraju slijediti propisane okvire kako bi olakšale izradu sustava upravljanja i kontrole regionalne politike. Prema Uredbi (EU) br. 1303/2013, države su odgovorne za provođenje programa i kontrolu, uz uspostavljene sustave upravljanja i kontrole. U upravljanju regionalnom politikom EU, ključna su sljedeća tijela (Savić, 2020.):

- Upravljačko tijelo: Glavno tijelo odgovorno za provedbu regionalne politike na nacionalnoj razini. Vodi operativne programe, raspoređuje sredstva i osigurava provedbu projekata.
- Tijelo za ovjeravanje: Odgovorno je za provjeru ispravnosti provedbe programa i projekata te osigurava da se sredstva koriste u skladu s propisima.
- Revizorsko tijelo: Nadzire financijske aktivnosti i osigurava da se sredstva fondova EU koriste transparentno i u skladu s pravilima.
- Tijelo za plaćanje: Odgovorno je za isplatu sredstava iz fondova EU korisnicima programa.
- Koordinacijsko tijelo: Iako nije obavezno, koordinacijsko tijelo igra važnu ulogu u usklađivanju aktivnosti između različitih tijela te osigurava koherentnost i učinkovitost sustava upravljanja.

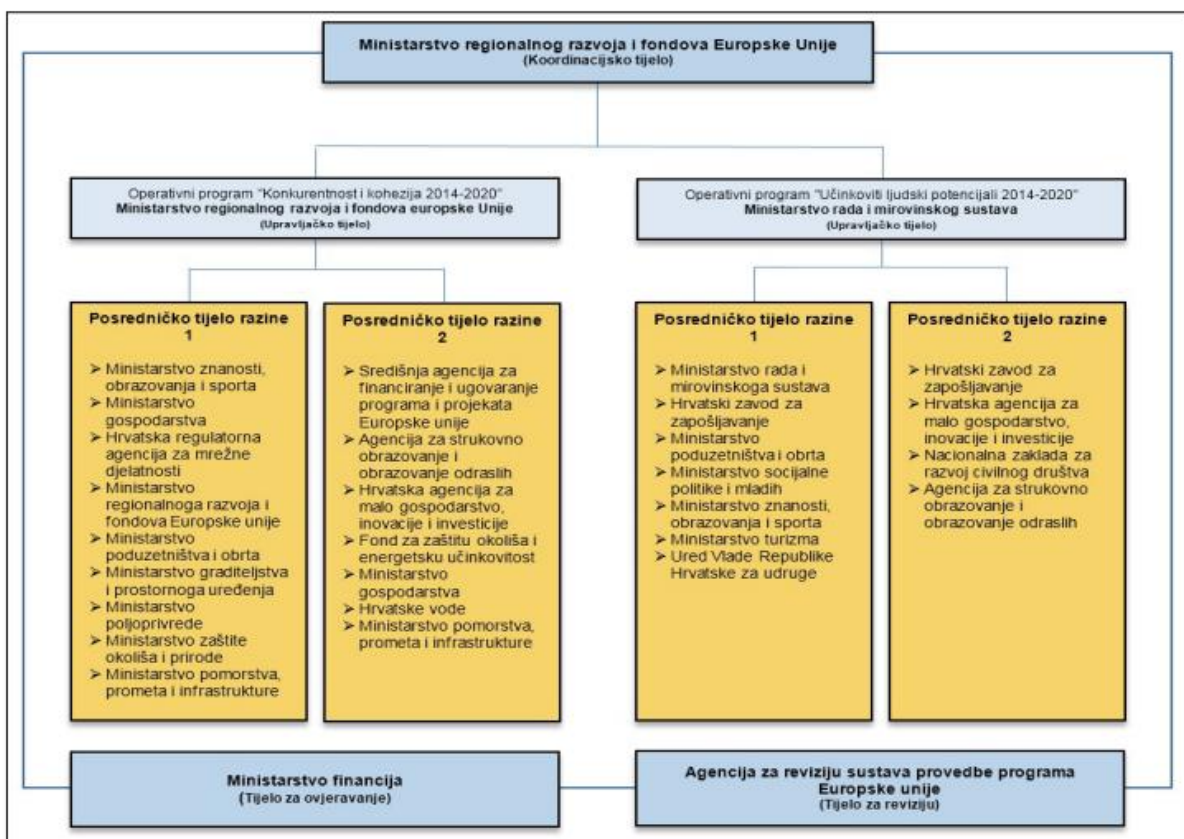
Kako bi se bolje razumjelo obuhvat glavnih načela upravljanja i kontrole u sustavu regionalne politike EU, u nastavku se navode osnovne smjernice koje su obvezne za sve države članice EU, uključujući Hrvatsku. To uključuje (Savić, 2020.):

- a) Detaljan opis funkcija svakog tijela koje sudjeluje u upravljanju i kontroli, kao i jasna podjela funkcija unutar svakog tijela.
- b) Poštovanje načela razdvajanja funkcija unutar tijela te između različitih tijela u sustavu.
- c) Uspostava postupaka koji osiguravaju točnost i ispravnost prikazanih izdataka.
- d) Korištenje računalnih sustava za vođenje računovodstva, pohranu i prijenos financijskih podataka te praćenje i izvještavanje o njima.
- e) Razvoj sustava izvještavanja i praćenja koji su potrebni kada jedno tijelo povjeri izvršenje zadataka drugom tijelu.
- f) Uspostava postupaka za reviziju učinkovitosti sustava upravljanja i kontrole.
- g) Definiranje sustava i postupaka za osiguranje odgovarajućeg revizorskog traga.
- h) Implementacija mjera za sprječavanje, otkrivanje i ispravljanje nepravilnosti, uključujući prijave, te povrat nepravilno isplaćenih iznosa zajedno s mogućim kamatama na zakašnjela plaćanja.

Upravljačka struktura za provedbu fondova kohezijske politike EU u Hrvatskoj nakon pristupanja Europskoj uniji uključuje sljedeće elemente: Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond i Kohezijski fond. Operativni programi definiraju prioritetna područja

ulaganja, dok koordinacijsko tijelo, posrednička tijela, tijelo za ovjeravanje i tijelo za reviziju nadgledaju provedbu prioriteta ulaganja. Koordinacijsko tijelo, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU), programira sredstva, uspostavlja sustav, donosi pravila i koordinira s Komisijom. Tijelo za reviziju, Agencija za reviziju sustava provedbe programa Europske unije (ARPA), provodi vanjsku reviziju. Tijelo za ovjeravanje, Ministarstvo financija (MFIN), ovjerava izjave o izdacima i zahtjevima za plaćanja. Upravljačko tijelo upravlja operativnim programom, pri čemu različita tijela upravljaju svakim operativnim programom. Posrednička tijela razine 1 i 2 provode delegirane funkcije u vezi s odabirom projekata i provjerom ispunjavanja uvjeta financiranja. Ta se tijela ustrojavaju unutar pojedinog operativnog programa, uz zadržavanje odgovornosti upravljačkog tijela za sve funkcije (Savić, Bukovac, Spahić i Bobek, 2015.).

Slika 1. Shematski prikaz organizacijske strukture prilikom upotrebe fondova EU



Izvor: Savić, Z., Bukovac, S., Spahić, I., Bobek, I. (2015.). Kohezijska politika Europske Unije i Hrvatska 2014.-2020. Hrvatska gospodarska komora

3. EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI

3.1. Pretpristupni fondovi

Prije punopravnog članstva, Hrvatska je koristila sredstva iz Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA) za usklađivanje zakonodavstva s EU pravnom stečevinom i pripremu za provođenje politika EU. Ukupna financijska vrijednost IPA programa za Hrvatsku od 2007. do 2013. bila je 997,6 milijuna eura. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije bilo je odgovorno za koordinaciju, dok je Ministarstvo financija upravljalo financijama. Program se sastojao od pet komponenti: pomoć u tranziciji i jačanje institucija, prekogranična suradnja, regionalni razvoj (promet, okoliš, regionalna konkurentnost), razvoj ljudskih potencijala te ruralni razvoj (IPARD). IPA je služila kao priprema za korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova). Rok za provedbu ugovora zaključenih po IPA programima bio je studeni 2018. (IPA 2012) i siječanj 2019. (IPA 2013), a plaćanja su mogla trajati do kraja 2019. i početka 2020. godine. Program se sastojao od pet faza: **IPA I., IPA II., IPA III., IPA IV. i IPA V. (IPARD)** (Strukturni fondovi, n.d.).

IPA III (2021.-2027.) je instrument usmjeren na podršku korisnicima u usvajanju i provedbi političkih, institucionalnih, pravnih, administrativnih, društvenih i ekonomskih reformi potrebnih za usklađivanje s vrijednostima EU i postupno približavanje pravilima, standardima, politikama i praksama Unije radi članstva. Uz to, usklađen je s ključnim prioritetima Plana gospodarskog i investicijskog plana za Zapadni Balkan, strategijom za Zapadni Balkan te komunikacijom Komisije o jačanju pristupnog procesa. IPA III ima jasnu politički vođenu strategiju s dinamičnom dodjelom pomoći koja se fokusira na ključne prioritete, potičući održivi socioekonomski razvoj i približavanje partnera vrijednostima i standardima EU. Temelji se na regulativama donesenima u rujnu i listopadu 2021., s programskim okvirom koji zamjenjuje prethodne strategijske dokumente. U fazi implementacije su i dalje **IPA II** (2014.-2020.) fondovi, koji su se fokusirali na sektorske reforme i uvođenje novih strategija za jačanje vlasništva korisnika i regionalne suradnje. **IPA** (2007.-2013.) je istekao 2013., no neke aktivnosti su još uvijek u tijeku, a koristio se za financijsku pomoć kroz pet kanala (Europska Komisija (b), n.d.).

U sklopu **IV. komponente Programa IPA**, Ured za udruge Vlade RH i Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva postali su tijela za provođenje Operativnog programa Razvoj

ljudskih potencijala 2007.-2013. (OP RLJP) od 16. kolovoza 2012. godine. Vlada RH je 23. kolovoza 2012. donijela Uredbu o tijelima u sustavu upravljanja i kontrole korištenja strukturnih instrumenata EU, pri čemu je Ured za udruge postavljen kao Posredničko tijelo razine 1 za razvoj civilnog društva. Ured za udruge će koristiti iskustva iz ranijih programa EU kako bi podržao organizacije civilnog društva u Hrvatskoj. Postoje tri glavna programa pod IV. komponentom IPA: podrška regionalnim i lokalnim strukturama, podrška zagovaranju i motivaciji za društveno isključene skupine te podrška volonterstvu za jačanje gospodarske i društvene kohezije. Kroz ove programe, brojne organizacije civilnog društva su dobile financijsku podršku za različite projekte usmjerene na razvoj zajednica i povećanje sudjelovanja građana, s posebnim naglaskom na ranjive skupine i slabije razvijena područja (Vlada RH- Ured za udruge, n.d.).

Ruralni razvoj i poljoprivreda su ključni za politike EU-a, s obzirom na velik broj ljudi koji žive u ruralnim područjima i prioritete poljoprivredne politike kao što su sigurna hrana, očuvanje okoliša i podrška poljoprivrednicima. **IPARD** je peti dio programa IPA (Instrument prepristupne pomoći) za razdoblje 2007.-2013., koji podržava održivi razvoj poljoprivrednih gospodarstava. U Hrvatskoj, Uprava ruralnog razvoja i Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju su nadležne za upravljanje i provedbu IPARD programa. Program obuhvaća sedam mjera pod tri prioriteta: poboljšanje tržišne učinkovitosti, pripreme radnje za provedbu mjera okoliša i ruralnog razvoja te razvoj ruralne ekonomije. Provedba IPARD-a u Hrvatskoj započela je 2010. godine, a informacije o natjecajima dostupne su na internetskim stranicama nadležnih tijela (Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, n.d.).

3.2. ESI fondovi 2014.-2020.

Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI fondovi) predstavljaju ključnu komponentu proračunske perspektive EU za razdoblje 2014.-2020. godine, koja ima za cilj promicanje održivog rasta, povećanje zaposlenosti te poticanje konkurentnosti. Ovi fondovi osmišljeni su kako bi podržali različite aspekte razvoja, od infrastrukture do socijalnih programa. Primjenjujući specifične investicijske prioritete i ciljeve, doprinose smanjenju ekonomskih i socijalnih razlika između regija unutar EU. Svaki fond ima svoje posebne ciljeve i prioritete djelovanja. Na primjer, Kohezijski fond usmjeren je na manje razvijene države članice EU, dok Europski fond za regionalni razvoj podržava gospodarsku i socijalnu koheziju unutar EU.

Europski socijalni fond fokusira se na poticanje zapošljavanja i socijalne uključenosti, dok Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj promiče održivi razvoj ruralnih područja. Svaki fond pruža financijsku podršku kroz sufinanciranje projekata koji doprinose ostvarenju tih ciljeva, omogućujući različitim korisnicima poput javnih tijela, poduzeća, organizacija civilnog društva i pojedinaca da sudjeluju u provedbi projekata koji unaprjeđuju zajednice i gospodarstva diljem EU. Hrvatska, kao članica EU, ima pristup pet ESI fondova (Savić, Bukovac, Spahić i Bobek, 2015.):

- Kohezijski fond (CF)
- Europski fond za regionalni razvoj (ERDF)
- Europski socijalni fond (ESF)
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD)
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EMFF)

U razdoblju od 2014. do 2020. godine, Europska unija imala je niz fondova usmjerenih na podršku regionalnom razvoju, socijalnoj inkluziji, održivom gospodarstvu te istraživanju i inovacijama. Evo kratkog pregleda svih fondova za to razdoblje (IRMO, n.d.).

- Europski fond za regionalni razvoj (ERDF): Ovaj fond je imao za cilj jačanje gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije u Europskoj uniji. Financirao je investicije u poduzeća, posebno mala i srednja poduzeća, radi stvaranja radnih mjesta, povećanja konkurentnosti te infrastrukture povezane s istraživanjem, razvojem, telekomunikacijama, okolišem, energijom i prometom.
- Europski socijalni fond (ESF): ESF je bio namijenjen ulaganju u ljude, pružajući potporu zapošljavanju, obrazovanju te borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Ovaj fond je poticao razvoj ljudskih potencijala i socijalnu inkluziju.
- Kohezijski fond: Kohezijski fond je pružao pomoć zemljama članicama čiji je bruto nacionalni dohodak bio manji od 90% prosjeka EU-a. Financirao je investicije u sektore kao što su prilagodba klimatskim promjenama, prevencija rizika, vodoprivreda, gospodarenje otpadom i urbani razvoj.
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EMFF): Ovaj fond je podržavao održivo ribarstvo u EU, prilagodbu ribarske flote radi povećanja konkurentnosti, zaštitu okoliša, obrazovanje u ribarstvu i poticanje raznolikosti gospodarskih aktivnosti u ribarskim zajednicama.

- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD) i Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EAGF): Ovi fondovi su podržavali ruralni razvoj, očuvanje okoliša te osiguravanje prihoda poljoprivrednicima diljem EU-a kroz Zajedničku poljoprivrednu politiku.
- Programi EU-a: Razni programi EU-a, kao što su Obzor 2020, Erasmus+, COSME, i mnogi drugi, pružali su financijsku potporu za istraživanje, obrazovanje, inovacije, konkurentnost poduzeća, zaštitu okoliša, socijalne inovacije, pravosuđe, civilnu zaštitu i druge sektore.

Kohezijski fond (KF) pruža financijske instrumente za jačanje gospodarske, društvene i teritorijalne kohezije Europske unije (EU). Ti instrumenti podržavaju trans-europske transportne i energetske projekte te se koriste za ponovna ulaganja. KF ima proračun od 63 milijuna eura za razdoblje **2014.-2020.** i podržava zemlje članice s BDP-om ispod 90% prosjeka EU-a. Financijski instrumenti omogućuju povrat sredstava te se koriste za financiranje održivih projekata, poput obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti. Mogu biti oblik zajmova, jamstava ili ulaganja u vlasnički kapital te se koriste za poticanje razvoja infrastrukture i mobilnosti. KF podržava područja s tržišnim nedostacima i doprinosi ciljevima kao što su energetska učinkovitost i održiva mobilnost.

Uredba (EU) br. 1301/2013 uspostavlja **Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)** za razdoblje **2014.-2020.** Cilj mu je promovirati uravnoteženi razvoj EU-a. EFRR je promijenjen tri puta, uključujući posebne mjere za odgovor na COVID-19. Ključna područja ulaganja uključuju inovacije, informacijske tehnologije, potporu malim i srednjim poduzećima te gospodarstvo s niskim udjelom ugljika. Proračun za razdoblje 2014.-2020. iznosi više od 185 milijardi eura. Provedba se odvija kroz sedmogodišnje programe u okviru Sporazuma o partnerstvu. Izmjenama Uredbe omogućena je preraspodjela sredstava radi odgovora na COVID-19 i veća fleksibilnost u korištenju fondova. Primjenjuje se od 21. prosinca 2013., a usmjerena je na promicanje uravnoteženog razvoja regija u EU-u (Eur-lex, 2020.).

Europski socijalni fond (ESF) pruža financijske instrumente kao održiv i učinkovit način ulaganja u razvoj ljudi i njihovih vještina radi postizanja ciljeva zaposlenosti i socijalne uključenosti u EU. ESF podržava različite razvojne ciljeve, posebno promicanje zapošljavanja i poticanje mobilnosti radne snage te borbu protiv siromaštva. Sredstva sufinancirana od ESF-a mogu biti korištena putem različitih financijskih instrumenata kao što su zajmovi, mikrokrediti, jamstva i ulaganja u vlasnički kapital. Ovi instrumenti imaju revolvirajući karakter te se koriste ponovno u istom području, pridonoseći razvoju održivih projekata i

stvaranju novih radnih mjesta. Primjena financijskih instrumenata sufinanciranih kroz ESF proširena je na sve tematske ciljeve za razdoblje 2014.-2020., što se očekuje da će dodatno potaknuti razvoj i povećati dostupnost financiranja za socijalne projekte i inovativne inicijative. Ukupni proračun Europskog socijalnog fonda (ESF) za razdoblje od 2014. do 2020. godine iznosi 86 milijardi eura (Europska Komisija, 2015.).

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR) pruža financijske instrumente kao održiv i učinkovit način ulaganja u sektor ribarstva i akvakulture te podršku Integriranim pomorskim politikama. Ovi instrumenti podržavaju razne razvojne ciljeve, nudeći povrat sredstava i koristeći revolvirajući model. Oni su primjenjivi na široki spektar projekata i podržavaju stvaranje dovoljno prihoda za povrat ulaganja. EFPR, s proračunom većim od 6 milijardi eura za razdoblje 2014.-2020., podržava reformiranu Zajedničku ribarsku politiku (ZRP) i Integrirane pomorske politike. Ti instrumenti mogu biti zajmovi, mikrokrediti, jamstva ili ulaganja u vlasnički kapital, te mogu doprinijeti raznim ciljevima EFPR-a poput promicanja održivosti i poticanja konkurentnosti. Upravljanje tim instrumentima je fleksibilno i može biti nacionalno ili regionalno. Kroz ove instrumente, EFPR podržava investicijske prioritete definirane u operativnim programima država članica te potiče ulaganja u područja gdje privatni sektor ne bi bio spreman ulagati (Europska Komisija (a), n.d.). Tijekom programskog razdoblja od 2014. do 2020., EFPR je osigurao 6,5 milijardi eura za zemlje članice, što je dio ukupnih sredstava namijenjenih ribarstvu i pomorstvu. Osim što podržava provedbu reformirane ZRP, EFPR sredstva su dostupna za partnerstva s trećim zemljama i podršku regionalnim organizacijama za upravljanje ribarstvom. Hrvatska je imala proračun od 252,6 milijuna eura iz EFPR-a za razdoblje od 2014. do 2020. (Ministarstvo poljoprivrede – Uprava ribarstva, n.d.).

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD) ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja i pojednostavljivanje njezine provedbe. Financira se sredstvima Zajedničke poljoprivredne politike (CAP) i pridonosi ostvarivanju ciljeva strategije Europa 2020. Program nudi potpore poljoprivrednim gospodarskim subjektima, organizacijama i udruženjima, teži jačanju konkurentnosti poljoprivrede, zaštiti okoliša i promicanju ekološke održivosti. Također, podržava organizaciju prehrambenog lanca, gospodarsku raznolikost i kvalitetu života u ruralnim područjima. Provedba programa odvija se kroz nacionalne strateške planove i programe ruralnog razvoja, s naglaskom na usklađivanje s prioritetima Unije za ruralni razvoj. Potpore se dodjeljuju kroz bespovratna sredstva za kapitalne i tekuće projekte te kompenzacije. Maksimalna stopa sufinanciranja ovisi o regiji, dok minimalna

stopa iznosi 20%. U financijskom razdoblju od 2014. do 2020. godine, planirani proračun programa trebao bi iznositi 84,93 milijarde eura (Agroklub, n.d.).

3.3. EU fondovi za financijsko razdoblje 2021.-2027.

U razdoblju od 2021. do 2027. godine, EU je nastavila s programima regionalnog razvoja i kohezije, ali je unaprijedila svoje politike i instrumente kako bi se bolje nosila s izazovima budućnosti. Poboljšanja uključuju usmjeravanje na inovacije, digitalizaciju, energetska tranziciju, socijalnu uključenost, urbanu obnovu i podršku za mala i srednja poduzeća. Također, naglasak je stavljen na pojednostavljenje administrativnih postupaka, povećanje transparentnosti i bolju komunikaciju o rezultatima fondova EU-a. Pregled tog razdoblja se iznosi u nastavku (IRMO, n.d.).

Ovi fondovi su dio regulatornog okvira na razini EU-a, koji obuhvaća zakonodavni paket kohezijske politike za razdoblje 2021.-2027. U sklopu tog okvira, postavljeni su glavni ciljevi ulaganja Europske unije te temeljni okvir za provedbu, evaluaciju, upravljanje i kontrolu. Fondovi Europske unije **za razdoblje 2021.-2027.** obuhvaćaju četiri glavna fonda (EU fondovi 2021.-2027., n.d.):

- **Europski fond za regionalni razvoj (EFRR):**
 - Cilj: Smanjenje gospodarskih, socijalnih i teritorijalnih dispariteta u Europskoj uniji kroz ulaganja u infrastrukturu, istraživanje i inovacije te podršku malim i srednjim poduzećima.
 - Prioriteti: Povećanje inovacija, podrška malim i srednjim poduzećima, razvoj industrijske tranzicije, jačanje digitalne povezanosti, promicanje energetske učinkovitosti, očuvanje prirode i zelene infrastrukture, te jačanje mobilnosti.
- **Kohezijski fond (KF):**
 - Cilj: Jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije Europske unije kroz financiranje projekata u područjima okoliša i transeuropskih prometnih infrastruktura.
 - Prioriteti: Unapređenje okoliša, podrška transeuropskim prometnim mrežama, te jačanje mobilnosti otporne na klimatske promjene.
- **Fond za pravednu tranziciju (FPT):**

- Cilj: Podržati države članice u procesu prelaska na klimatsku neutralnost, posebno u područjima koja će biti najteže pogođena zelenom tranzicijom.
- Prioriteti: Gospodarska diversifikacija, prenamjena područja, ulaganje u MSP-ove, istraživanje i inovacije, obnovu okoliša te čistu energiju.
- **Europski socijalni fond plus (ESF+):**
 - Cilj: Ulaganje u ljude i sustave u politikama zapošljavanja, obrazovanja i socijalne uključenosti radi podrške ekonomskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji.
 - Prioriteti: Provedba Europskog stupa socijalnih prava, podrška socioekonomskom oporavku od pandemije koronavirusa, smanjenje nejednakosti na tržištu rada te jačanje obrazovnih i zdravstvenih sustava.

Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) osnovan je 1975. kako bi smanjio razlike u razvijenosti europskih regija i poboljšao životni standard u najnepovoljnijim regijama. Pravna osnova EFRR-a je Ugovor o funkcioniranju Europske unije (UFEU), s ciljem ispravljanja regionalnih nejednakosti. EFRR ima dva glavna cilja: ulaganje za rast i zapošljavanje te poticanje europske teritorijalne suradnje. Sredstva su dodijeljena prema razvijenosti regija, s posebnim naglaskom na prelazak na zeleno gospodarstvo. Tematska koncentracija EFRR-a za razdoblje **2021.-2027.** obuhvaća pet političkih ciljeva, uključujući inovativnu gospodarsku preobrazbu i socijalnu komponentu. Postoje određeni zahtjevi za usmjeravanje sredstava prema tim ciljevima, ovisno o razini razvijenosti regija. EFRR također podržava održivi urban razvoj i izbjegava financiranje određenih aktivnosti poput nuklearnih elektrana i podrške duhanskoj industriji. Ukupan proračun EFRR-a za razdoblje 2021.-2027. iznosi približno 226 milijardi EUR, s posebnim naglaskom na sufinanciranje projekata u manje razvijenim regijama (Schwarz, K. (b), 2023.).

Kohezijski fond, osnovan 1994., financira projekte u području okoliša i trans-europskih mreža u zemljama s BND-om ispod 90% prosjeka EU-a. U razdoblju 2021.-2027. podupire ulaganja u okoliš, trans-europske mreže te pruža tehničku podršku. Koristi se za projekte prometne infrastrukture, održivog razvoja i energije. Primjenjuje se u 15 država članica EU-a s BND-om ispod 90%. Pruža financijsku podršku prema pravilima utvrđenima u Uredbi o zajedničkim odredbama. Ukupan proračun za razdoblje **2021.-2027.** iznosi 42,6 milijardi EUR, s ciljem pridonijeti klimatskim ciljevima EU-a. Europski parlament je sudjelovao u izradi regulativa kako bi bile prilagođene potrebama država članica. Kašnjenje u provedbi

kohezijske politike zbog pandemije COVID-19 i drugih faktora zahtijevalo je hitne mjere kako bi se osigurala učinkovita provedba (Europski Parlament, 2013.).

Europski socijalni fond plus (ESF+) je glavni instrument EU-a za ulaganje u ljude s proračunom od gotovo 99,3 milijarde EUR za razdoblje 2021.-2027. On će doprinijeti socijalnim, obrazovnim, i politikama zapošljavanja i vještina, te biti ključan za socioekonomski oporavak EU-a od pandemije koronavirusa. Također, podržati će gospodarsku, teritorijalnu i socijalnu koheziju unutar EU-a. ESF+ objedinjuje četiri zasebna instrumenta financiranja, a sredstva će se koristiti kroz tematska područja podijeljenog upravljanja i kroz područje "Zapošljavanje i socijalne inovacije" koja provode države članice i Komisija. Ukupno, sredstva iznose otprilike 98,5 milijardi EUR za programsko razdoblje 2021.-2027. (Europska Komisija (c), (n.d.).

Fond za pravednu tranziciju je financijski instrument unutar kohezijske politike EU-a, namijenjen pomoći regijama u prelasku na klimatsku neutralnost. Uspostavljen je na temelju članka 175. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i Uredbe (EU) 2021/1056. Fond je ključan za ostvarivanje cilja EU-a da postane klimatski neutralan do 2050. godine te se sastoji od tri stupa: Fonda za pravednu tranziciju, posebnog programa u okviru InvestEU-a i instrumenta za kreditiranje u javnom sektoru. Glavni cilj Fonda je ublažiti posljedice tranzicije na gospodarstvo i zaposlenost, potičući diversifikaciju gospodarstva i prekvalifikaciju radne snage. Fond se upravlja kroz podijeljeno upravljanje u suradnji s nacionalnim, regionalnim i lokalnim vlastima. Ukupni proračun Fonda iznosi 17,5 milijardi EUR za razdoblje od 2021. do 2027., s dodatnih 10 milijardi EUR iz instrumenta NextGenerationEU. Europski parlament je aktivno sudjelovao u oblikovanju Fonda, naglašavajući socijalne i ekonomske aspekte te predlažući proširenje aktivnosti koje se mogu financirati iz Fonda. Konačni tekst Uredbe o Fondu donesen je 18. svibnja 2021., a stupio je na snagu 30. lipnja 2021. (Gouardères, 2023.).

Fond solidarnosti Europske unije osigurava financijsku pomoć u slučaju velikih prirodnih katastrofa ili izvanrednih stanja u državama članicama ili regijama EU-a. Pravna osnova za Fond solidarnosti je sadržana u Ugovoru o funkcioniranju EU-a i odgovarajućim uredbama Vijeća i Parlamenta EU-a. Cilj Fonda je pružiti podršku državama članicama u suočavanju s posljedicama katastrofa poput poplava, požara ili pandemija. Fond djeluje kroz bespovratna sredstva koja se dodjeljuju za hitne mjere oporavka, a država korisnica odgovorna je za njihovu primjenu i nadzor. Parlament EU-a naglašava važnost Fonda solidarnosti te traži poboljšanje učinkovitosti i brzine reakcije, kao i veću sinergiju s drugim fondovima i

mehanizmima EU-a za civilnu zaštitu. Potrebne su reforme kako bi se osigurala bolja prilagodba Fonda novim izazovima, poput klimatskih promjena i prijetnji otocima EU-a. Sredstva Fonda solidarnosti Europske unije dosad su premašila 8,2 milijarde eura, a od 2021. godine Fond solidarnosti i Pričuva za pomoć u nuždi financiraju se zajedno kao jedan instrument pod nazivom Pričuva za solidarnost i pomoć u nuždi (SEAR), s maksimalnim godišnjim proračunom od 1,2 milijarde eura (Europski Parlament, n.d).

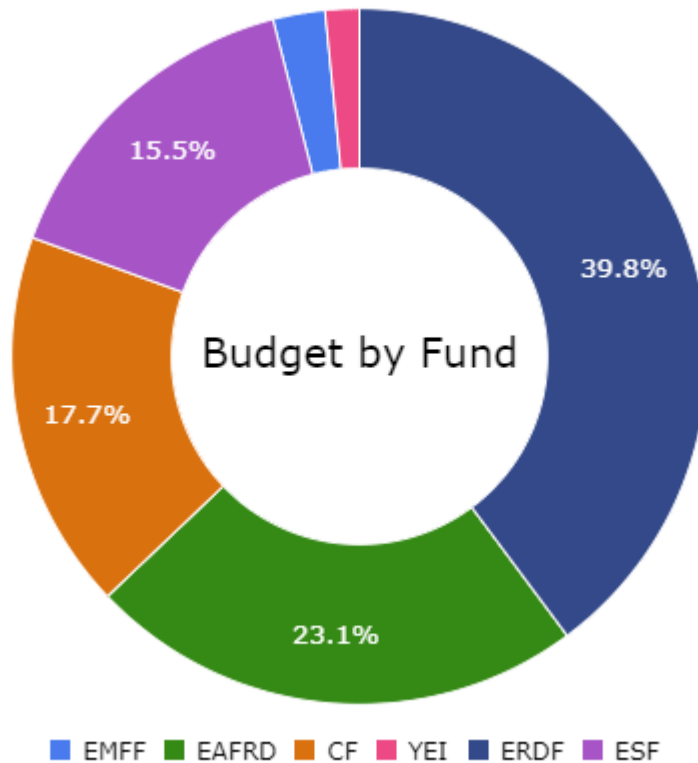
4. UČINCI POVLAČENJA SREDSTAVA IZ EUROPSKIH FONDOVA NA HRVATSKO GOSPODARSTVO

4.1. Iskorištenost EU fondova u RH

Nakon pristupanja Europskoj uniji, Hrvatska se pridružuje 27 drugih članica u provedbi regionalne (kohezijske) politike EU. To zahtijeva razumijevanje koncepta regionalnog razvoja te razvoj institucionalnog sustava i administrativnih kapaciteta kako bi se osigurala uspješna provedba regionalne politike EU i iskoristila dodijeljena financijska sredstva. Apsorpcijski kapacitet određen je kroz tri ključna faktora: administrativne (institucionalne) strukture i kapacitete za provedbu operativnih programa, financijske mogućnosti sufinanciranja projekata iz fondova EU te makroekonomske sposobnosti države da osigura prikladne investicijske prilike za učinkovitu uporabu fondova EU (Savić, 2021.).

Hrvatska je kroz 4 nacionalna programa imala je koristi od Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF) u razdoblju 2014.-2020. u ukupnom iznosu od 12,1 milijarde EUR. Od tog iznosa, 9 milijardi EUR dolazi iz fondova kohezijske politike (listopad 2022.). U strukturi financiranja su zastupljeni sljedeći fondovi: Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EMFF) s 2,4%, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD) s 23,1%, Kohezijski fond (CF) s 17,7%, Europski fond za mlade (YEI) s 1,6%, Europski fond za regionalni razvoj (ERDF) s 39,8%, te Europski socijalni fond (ESF) s 15,5%. Opisana struktura je prikazana na grafikonu 1.

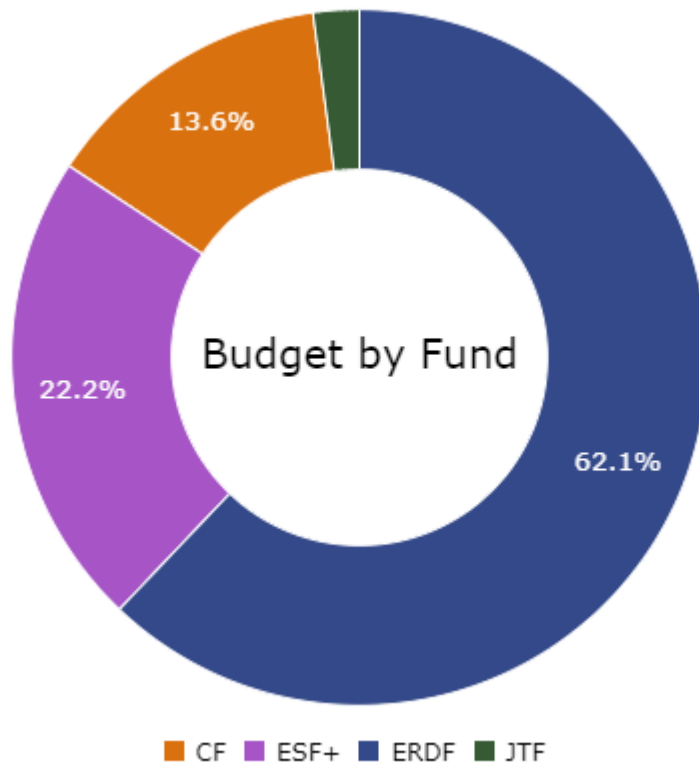
Grafikon 1. ESIF 2014.-2020.: Proračun Hrvatske po fondovima, EUR



Izvor: European Commission (2024). ESIF 2014.-2020. za Hrvatsku.

Na grafikonu 1 prikazana je alokacija za Hrvatsku kroz nacionalne i regionalne programe kroz koje je alocirano 10,2 milijarde eura sredstava kohezijske politike u okviru financiranja iz Europskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) od 62,1%, Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) od 22,2%, Kohezijskog fonda (CF) od 13,65 % i Fonda pravde, jednakosti i socijalnih prava (JTF) s udjelom od 2,16%. Planirano financiranje za razdoblje 2021.-2027. prema fondu doprinosa prikazano je na grafikonu 2.

Grafikon 2. ESIF 2021.-2027.: Proračun Hrvatske po fondovima, EUR



Izvor: European Commission (2024.). ESIF 2021.-2027. za Hrvatsku.

Na grafikonu 2 je prikazan osiguran proračun za Hrvatsku iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF fondova) za razdoblje 2021.-2027., pri čemu se u strukturi financiranja najviše sredstava alociralo iz Europskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) u iznosu od 62,1%. Zatim slijedi Europski socijalni fond plus (ESF+) s udjelom od 22,2%, te Kohezijski fond (CF) s udjelom od 13,6%. Najmanje sredstava, 2,1%, dolazi iz Fonda za pravednu tranziciju (JTF). Ovi fondovi su ključni alati Europske unije u podršci regionalnom razvoju, zapošljavanju, obrazovanju, zaštiti okoliša i infrastrukturnim projektima diljem zemalja članica. U okviru ovih fondova, Hrvatska ima priliku ostvariti brojne projekte i inicijative za poboljšanje svoje infrastrukture, ekonomije i društva u cjelini.

Upravljanje i korištenje sredstava Europske unije ključni su aspekti za razvoj i napredak država članica. U tom kontekstu, u nastavku se analizira kako je Hrvatska iskoristila sredstva iz EU fondova u razdoblju od 2014. do 2020. godine. Podaci o alokaciji programa, predfinanciranju i privremenim isplata pružaju uvid u uspješnost implementacije projekata te ukazuju na razinu podrške koju je Hrvatska dobila od Europske unije. Ovi podaci ne samo

da oslikavaju financijsku stranu suradnje s EU-om, već također naglašavaju važnost provedbe programa i projekata financiranih iz EU fondova za ostvarivanje ciljeva razvoja i unaprjeđenja društva. U tablici 1. su prikazani podaci o alokaciji, isplatama te implementacijskoj stopi EU fondova u Hrvatskoj tijekom navedenog razdoblja.

Tablica 1. Višegodišnji financijski okvir 2014.-2020. - EU pregled plaćanja za Hrvatsku

Ukupna raspodjela programa (a)	11.567.032.183,00
Neto plaćanja predujma plaćena od 2014. do sada (b)	648.877.917,00
Neto međuplaćanja plaćena od 2014. do sada (c)	9.597.850.792,00
Ukupna neto plaćanja plaćena od 2014. do danas (d) = (a) + (b) + (c)	10.246.728.709,00
Stopa provedbe [%] (c) = (d) / (a)	88,6

Izvor: European Commission (2024.). Otvoreni podaci o odabranim programima proračuna EU.

Iz tablice 1 je vidljivo da je Hrvatska razdoblju od 2014. do 2020. godine imala ukupnu alokaciju programa iz Europske unije u iznosu od 11,57 milijardi eura. Kroz ovaj period, EU je pružila neto predfinanciranje u iznosu od 648,88 milijuna eura kako bi podržala provedbu programa. Nadalje, Hrvatska je primila neto privremene isplate od 9,60 milijardi eura u istom razdoblju.

Ukupne neto isplate u razdoblju od 2014. do 2020. godine, koje obuhvaćaju alokaciju programa, predfinanciranje i privremene isplate, iznosile su 10,3 milijardi eura. Implementacijska stopa, koja odražava omjer između ukupnih neto isplata i alokacije programa, iznosi 88,6%. Ova stopa ukazuje na visoku razinu provedbe EU fondova u Hrvatskoj tijekom navedenog razdoblja.

Ovi podaci svjedoče o značajnoj podršci koju je Hrvatska primila od strane Europske unije u provedbi različitih programa i projekata, što je rezultiralo visokom razinom implementacije i efikasnosti korištenja sredstava EU fondova.

Pandemija COVID-19 predstavila je izazove s kojima su se suočavale države diljem Europe, uključujući i Hrvatsku. U tom kontekstu, Europska unija je pokrenula REACT-EU program kako bi pružila podršku zemljama članicama u suočavanju s socioekonomskim posljedicama pandemije. Analiza podatka za razdoblje 2021. do 2022 prikazuje kako je Hrvatska iskoristila sredstva iz ovog programa, a koji ukazuju na značaj podrške koju je Hrvatska dobila od EU-a u suzbijanju negativnih posljedica pandemije te ističu važnost provedbe programa i projekata

koji su imali za cilj ublažavanje socioekonomske štete uzrokovane pandemijom COVID-19. U tablici 2 je prikazan pregled plaćanja za Republiku Hrvatsku iz React fondova.

Tablica 2. REACT-EU 2021.-2022. - Pregled EU plaćanja za Hrvatsku

Neto ukupna dodjela programa (a)	672.557.340,00
Neto plaćanja predujma plaćena od 2014. do sada (b)	98.975.946,00
Neto međuplaćanja plaćena od 2014. do sada (c)	444.026.654,00
Ukupna neto plaćanja plaćena od 2014. do danas (d) = (a) + (b) + (c)	543.002.600,00
Stopa provedbe [%] (c) = (d) / (a)	80,7

Izvor: European Commission (2024). Otvoreni podaci o odabranim programima proračuna EU.

U tablici 2 su prikazana plaćanja iz REACT-EU programa za razdoblje 2021. do 2022. godine iz kojih je Hrvatska dobila neto ukupnu alokaciju programa u iznosu od 673 milijuna eura. Tijekom ovog razdoblja, EU je pružila neto predfinanciranje od 98 milijuna eura kako bi podržala provođenje programa, dok su neto privremene isplate iznosile 444 milijuna eura.

Ukupne neto isplate od 2014. do 2022. godine, koje obuhvaćaju alokaciju programa, predfinanciranje i privremene isplate, iznosile su 543 milijuna eura.

Implementacijska stopa za REACT-EU program, koja pokazuje omjer između ukupnih neto isplata i alokacije programa, iznosi 80,7%. Ova stopa ukazuje na solidnu razinu provedbe REACT-EU programa u Hrvatskoj tijekom navedenog razdoblja.

Ovi podaci svjedoče o važnosti podrške koju je Hrvatska primila od Europske unije kroz REACT-EU program, što je pridonijelo implementaciji programa i projekata za ublažavanje socioekonomske štete izazvane pandemijom COVID-19.

Kao što je vidljivo iz prikazanog, Hrvatska je u razdoblju od 2014. do 2020. godine iskoristila značajna sredstva iz MFF-a (Višegodišnjeg financijskog okvira) za implementaciju različitih programa i projekata. Tijekom istog razdoblja, suočavajući se s izazovima pandemije COVID-19, Hrvatska je također imala priliku koristiti sredstva iz REACT-EU programa kako bi ublažila socioekonomske posljedice krize. Sada, u novom razdoblju od 2021. do 2027. godine, fokus se ponovno stavlja na MFF, s novim alokacijama i programima. Analiza ovih podataka prikazana je u tablici 3.

Tablica 3. Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. - EU pregled plaćanja za Hrvatsku

Ukupna raspodjela programa (a)	8.950.256.585,00
Neto plaćanja predujma plaćena od 2021. do sada (b)	231.693.836,00
Neto međuplaćanja plaćena od 2021. do sada (c)	0
Ukupna neto plaćanja plaćena od 2021. do sada (d)=(b)+(c)	231.693.836,00
Stopa provedbe [%] (e)=(d)/(a)	2,6

Izvor: European Commission (2024). Otvoreni podaci o odabranim programima proračuna EU.

U tablici 3 je prikazan višegodišnji financijski okvir za razdoblje od 2021. do 2027. godine, u okviru kojeg je Hrvatska imala ukupnu alokaciju programa u iznosu od 8,95 milijardi eura. Od 2021. godine do sada, Europska unija je isplatila neto predfinanciranje u iznosu od 0,23 milijardi eura kako bi podržala provedbu programa.

U tom istom razdoblju, nisu zabilježene neto privremene isplate. Ukupne neto isplate od 2021. godine do danas, koje uključuju samo predfinanciranje, iznose 0,23 milijardi eura. Implementacijska stopa za ovaj period, koja prikazuje omjer između ukupnih neto isplata i alokacije programa, iznosi svega 2,6%.

Ovi podaci upućuju na potrebu za jačanjem kapaciteta i učinkovitosti u korištenju EU fondova kako bi se povećala implementacija i ostvarili ciljevi programa MFF-a za Hrvatsku u narednom razdoblju.

Upravljanje EU fondovima predstavlja ključni aspekt u ostvarivanju razvojnih ciljeva Hrvatske nakon njenog pristupanja Europskoj uniji. Analiza podataka iz razdoblja 2014. do 2020. godine ukazuje na značajnu implementaciju programa i projekata financiranih iz MFF-a, što je rezultiralo visokom razinom iskorištenosti sredstava. Posebno se ističe visoka implementacijska stopa od 88,6%, što svjedoči o učinkovitosti provedbe EU fondova u različitim sektorima.

S druge strane, suočavajući se s izazovima pandemije COVID-19, Hrvatska je uspješno iskoristila sredstva iz REACT-EU programa kako bi ublažila socioekonomske posljedice krize. Implementacijska stopa od 80,7% za ovaj program dodatno potvrđuje uspješnu provedbu.

Međutim, novi period MFF-a od 2021. do 2027. godine donosi nove izazove. Niska implementacijska stopa od samo 2,6% sugerira potrebu za jačanjem kapaciteta i učinkovitosti u korištenju EU fondova kako bi se ostvarili ciljevi razvoja Hrvatske.

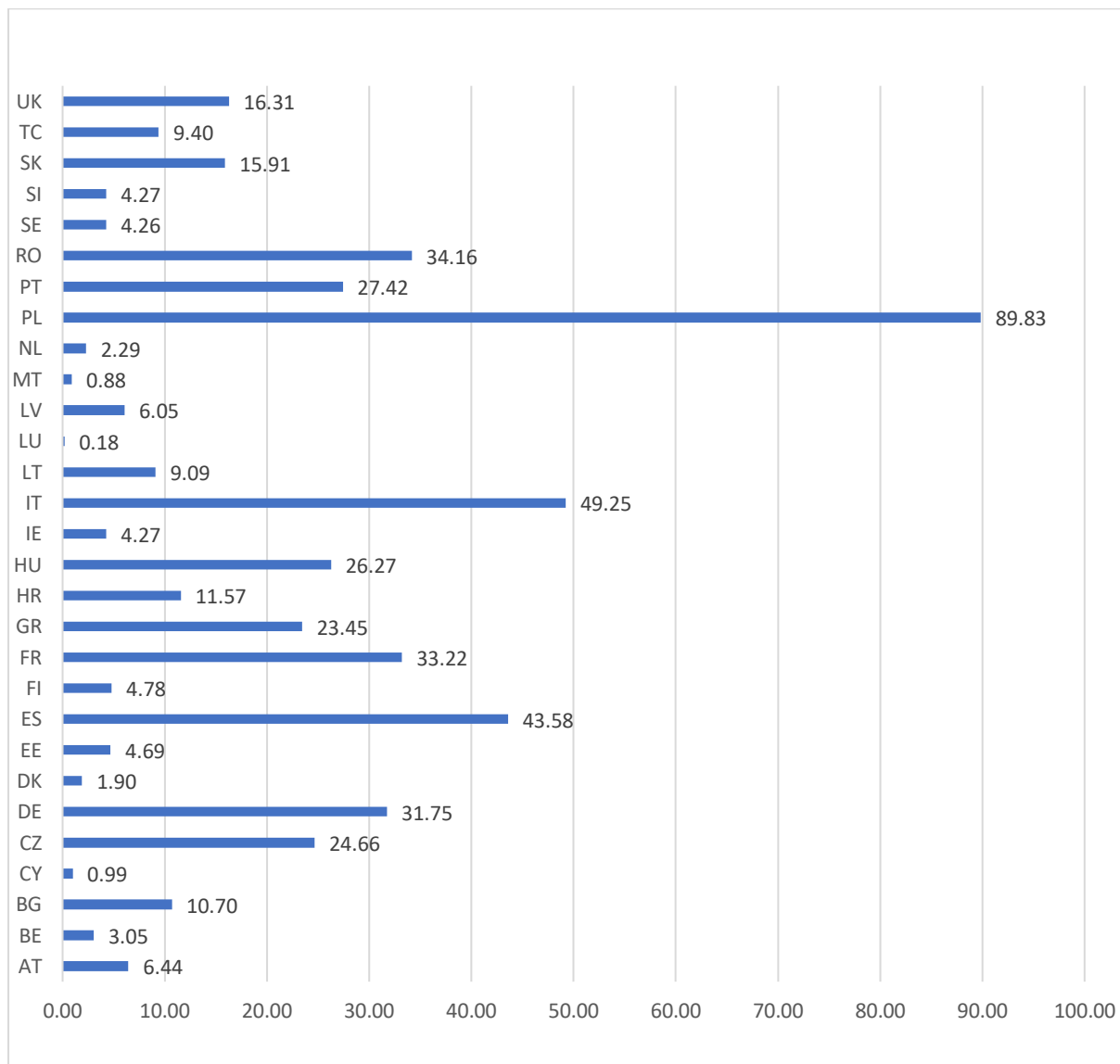
Stoga je važno kontinuirano ulagati u razvoj institucionalnog sustava i administrativnih kapaciteta kako bi se osigurala uspješna provedba regionalne politike EU i iskoristila dodijeljena financijska sredstva. Samo kroz održivu implementaciju programa i projekata možemo postići željene rezultate i doprinijeti daljnjem napretku Hrvatske u okviru Europske unije.

4.2. Usporedba alokacije sredstava Republike Hrvatske s drugim zemljama EU

Kohezijska politika je ključna za razvoj novih država članica EU-a u Srednjoj i Istočnoj Europi (CEE). Ulaganja iz ovih programa su značajno doprinijela rastu BDP-a u CEE zemljama, ublažila pad javnih investicija tijekom ekonomske krize i omogućila promjene u sektorskim politikama prema ljudskim resursima, inovacijama i zajedničkom razvoju (Maleković, Puljiz i Keser, 2018.). Osim toga, kohezijska politika je potaknula izgradnju institucionalnih kapaciteta i sudioničko upravljanje, što je rezultiralo učinkovitijim korištenjem fondova EU-a i uravnoteženijim regionalnim razvojem u regiji.

Iskustvo provedbe kohezijske politike EU-a u Sloveniji pokazalo je izražene početne koristi, ali i izazove u administrativnoj organizaciji te fluktuaciji osoblja. Ipak, značajne promjene u implementaciji su uočene, uključujući unaprjeđenje partnerstva i izgradnju kapaciteta, s naglaskom na inovacije i ljudske resurse. U programskom razdoblju 2007.-2013., investicije su se usmjerile prema poduzetništvu, inovacijama i zelenoj infrastrukturi, potičući porast BDP-a i smanjenje regionalnih razlika. Iako su postignuti značajni rezultati, postojeće administrativne prepreke i nedostatak koordinacije predstavljaju izazove za daljnje unaprjeđenje. U Slovačkoj su se također suočavali s početnim izazovima, ali je sudjelovanje u kohezijskoj politici rezultiralo značajnim rastom BDP-a i konvergencijom prema prosjeku EU-a. Investicije su se usmjerile na infrastrukturu, inovacije i kulturu, potičući stvaranje novih radnih mjesta. Unatoč početnim kašnjenjima u provedbi, ubrzanje u procesu pokazuje potencijal za potpunu apsorpciju sredstava do kraja programskog razdoblja (Maleković, Puljiz i Keser, 2018.).

Grafikon 3. Višegodišnji financijski okvir 2014.-2020. - EU pregled plaćanja po članicama u milijardama eura

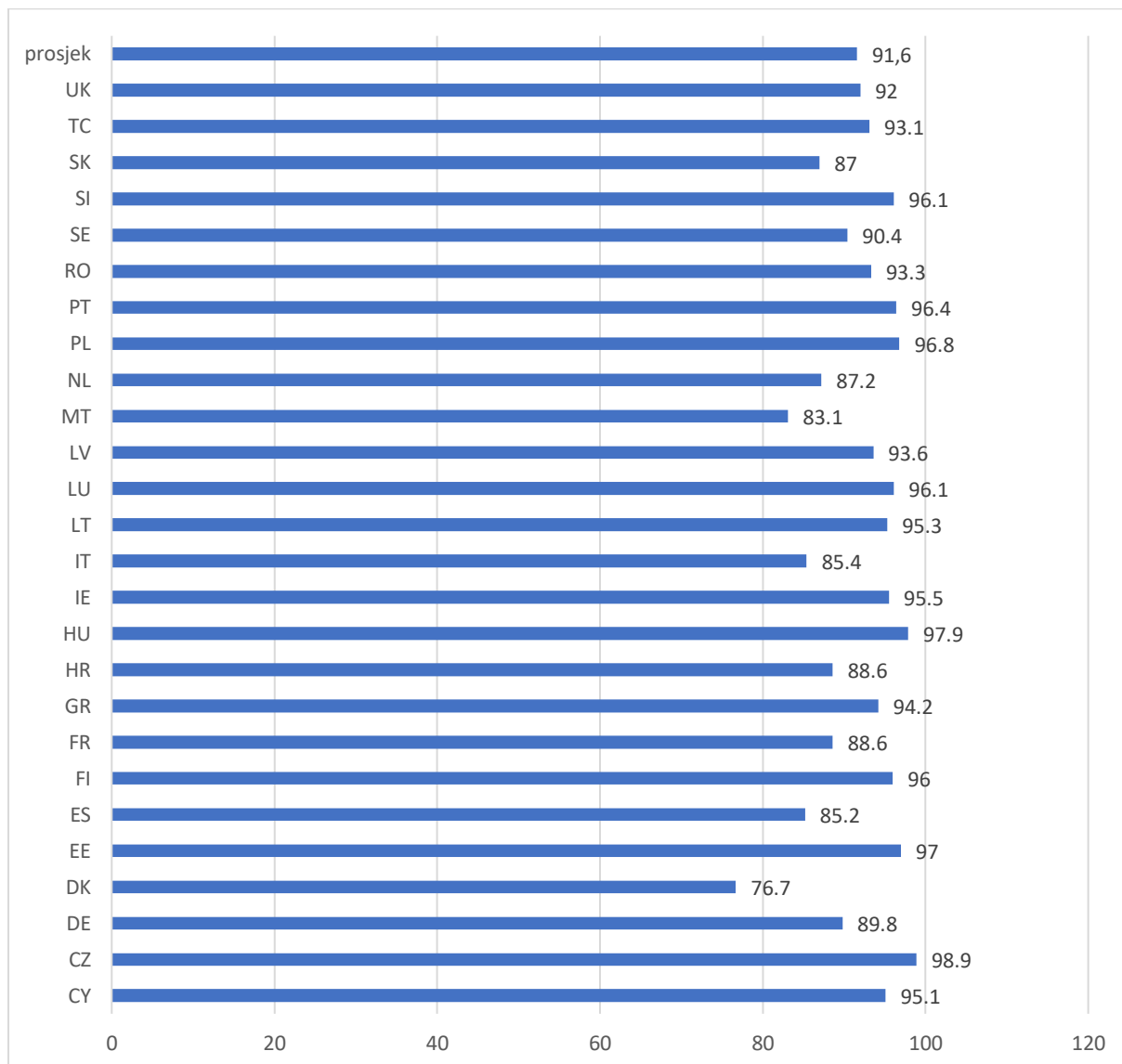


Izvor: European Commission (2024). Otvoreni podaci o odabranim programima proračuna EU.

Iz grafikona 3 je vidljivo da najveću alokaciju sredstava ima Poljska (89,83 milijardi eura), a najnižu Luksemburg (0,18 milijardi eura). Hrvatska je na dvanaestom mjestu s alokacijom sredstava od 11,57 milijardi eura.

Prosječna alokacija sredstava iznosi 17,26 milijardi eura, a medijalna alokacija sredstava iznosi 9,40 milijardi eura.

Grafikon 4. Višegodišnji financijski okvir 2014.-2020. - EU pregled implementacijskih stopa po članicama



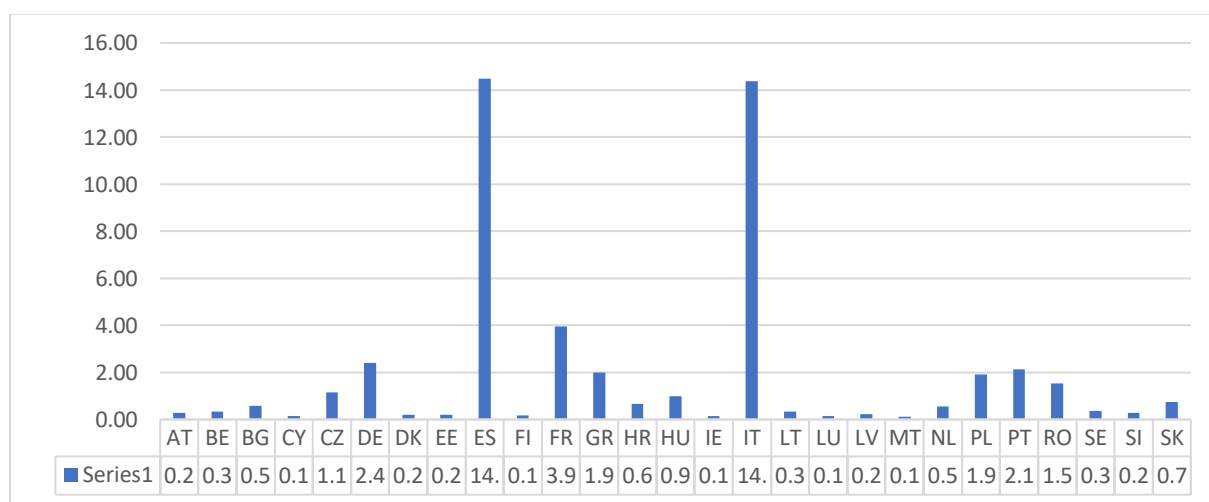
Izvor: European Commission (2024.). Otvoreni podaci o odabranim programima proračuna EU.

Na grafikonu 4 prikazane su implementacijske stope za višegodišnji financijski okvir 2014.-2020. u kojem se Hrvatska ističe kao zemlja s relativno visokom implementacijskom stopom u usporedbi s nekoliko drugih europskih zemalja. Prosječna implementacijska stopa iznosi 91,6%, a medijalna implementacijska stopa iznosi 93,1%. Najveći implementacijsku stopu ima Češka (98,9%), a najnižu Danska (79,7%). Hrvatska je na devetome mjestu s implementacijskom stopom od 88,6%.

Analizirajući ukupnu alokaciju programa, moguće je primijetiti da su bivše socijalističke zemlje poput Slovačke, Češke, Mađarske i Rumunjske dobile veće alokacije u usporedbi s Hrvatskom. S druge strane, Hrvatska ima veću ukupnu alokaciju od Slovenije, Litve, Latvije i Bugarske.

REACT-EU predstavlja dodatna proračunska sredstva EU-a koja se financiraju iz Plana oporavka EU-a - NextGenerationEU. Dodatnih 50 milijardi eura dodijeljeno je 2021. i 2022. kao dodatak kohezijskoj politici 2014.-2020. za programe ERDF-a i ESF-a te za programe FEAD-a u državama članicama. Podaci u nastavku prikazuju apsorpciju proračunske omotnice REACT-EU (preuzete obveze NGEU-a za 2021.-2022.) po Fondu i po državi članici.

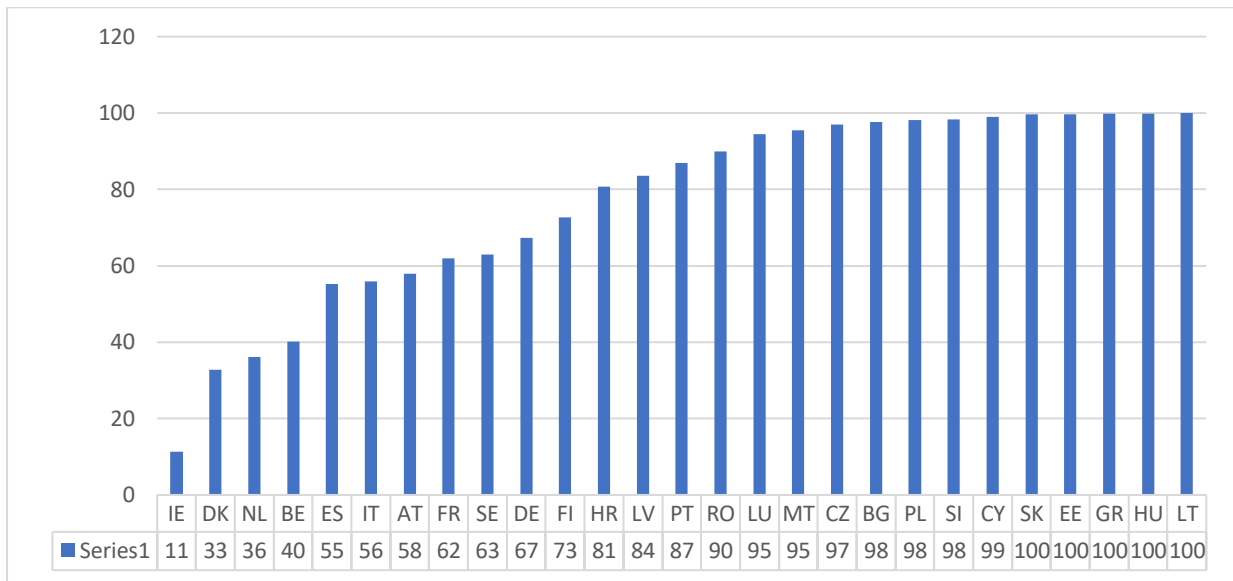
Grafikon 5. REACT-EU 2021.-2022. - Pregled EU plaćanja po državama članicama u milijardama eura



Izvor: European Commission (2024.) Otvoreni podaci o odabranim programima proračuna EU.

Iz grafikona 5 je vidljivo da prosječna alokacija sredstava iznosi 1,92 milijarde EUR, dok je prosječna implementacijska stopa 76,35%. Zemlja s najvećom alokacijom sredstava je Španjolska s 14,48 milijardi EUR, dok Malta ima najmanju alokaciju od 122,36 milijuna EUR. Litva ima najveću implementacijsku stopu od 100%, dok Irska ima najmanju, koja iznosi 11,4%.

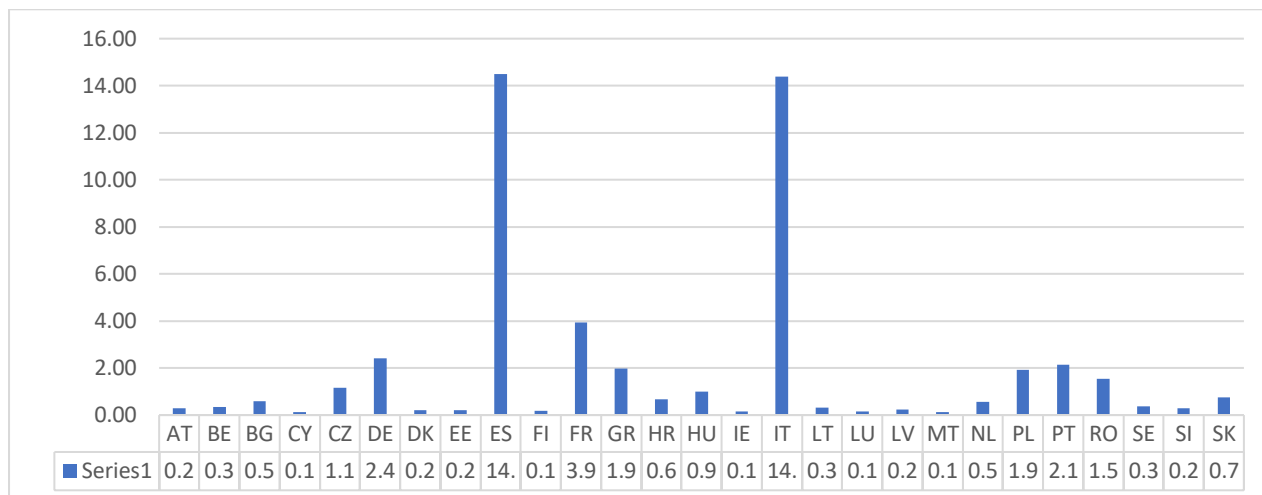
Grafikon 6. REACT-EU 2021.-2022. - Pregled implementacijskih stopa po državama članicama



Izvor: European Commission (2024.) Otvoreni podaci o odabranim programima proračuna EU.

Iz grafikona 6 je vidljivo da Hrvatska ima alokaciju sredstava od 672,6 milijuna EUR, što je ispod prosjeka, dok je njezina implementacijska stopa 88,6%, što je iznad prosjeka. Ovi podaci pokazuju da Hrvatska ima relativno visoku implementacijsku stopu u usporedbi s prosjekom, dok je njezina alokacija sredstava ispod prosječne vrijednosti za sve zemlje koje sudjeluju u REACT fondu. Hrvatska se nalazi u gornjoj polovici po implementacijskoj stopi, dok je po alokaciji sredstava u donjoj polovici, što ukazuje na uspješniju provedbu dostupnih fondova u usporedbi s mnogim drugim zemljama, ali i na manju ukupnu dodijeljenu količinu sredstava.

Grafikon 7. Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. - EU pregled plaćanja po članicama u milijardama eura

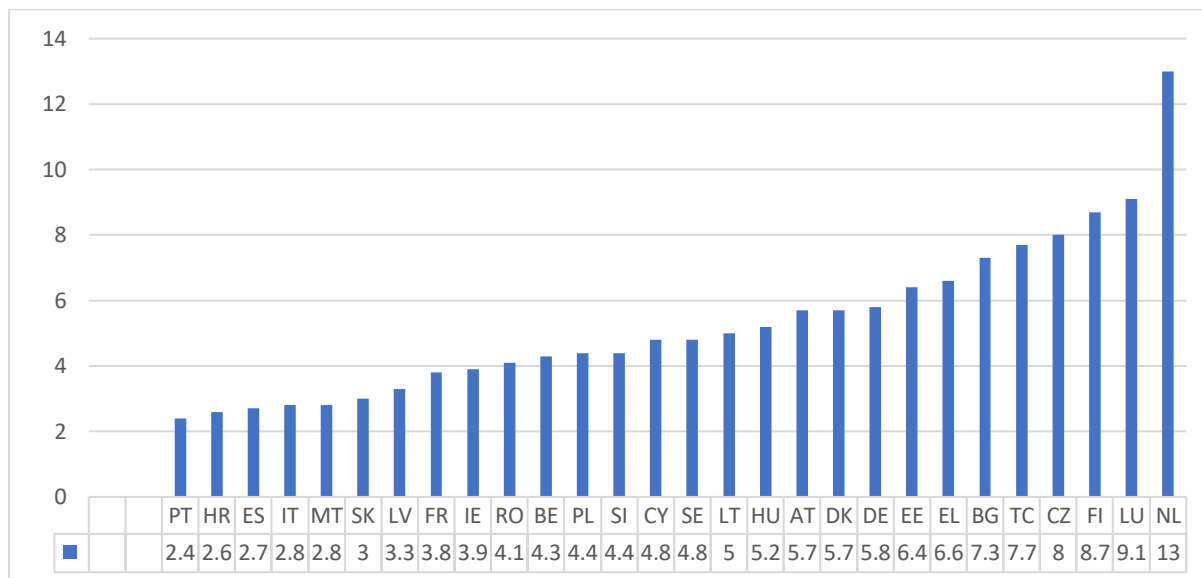


Izvor: European Commission (2024.) Otvoreni podaci o odabranim programima proračuna EU.

Iz grafikona 7 je vidljivo da Hrvatska ima veću alokaciju sredstava za razdoblje 2021.-2027. u usporedbi s nekoliko zemalja. Vodeća zemlja je Španjolska sa implementacijskom stopom od 14,48%, a slijedi je Italija sa 14,39%. Hrvatska s 0,67% ima veću implementacijsku stopu od 14 država članica. Najmanje implementacijske stope imaju Malta i Cipar. Međutim, treba naglasiti da za realizaciju ovog višegodišnjeg financijskog okvira ima još više od pola predviđenog razdoblja, pa je za očekivati da će države članice ubrzati sa realizacijom sredstava.

Međutim, Hrvatska ima manju alokaciju sredstava od Turske, Bugarske, Slovačke, Francuske, Njemačke, Grčke, Češke, Mađarske, Portugala, Rumunjske, Španjolske, Italije i Poljske.

Grafikon 8. Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. - EU pregled implementacijskih stopa po članicama u milijardama eura



Izvor: European Commission (2024.) Otvoreni podaci o odabranim programima proračuna EU.

Na grafikonu 8 su prikazane implementacijske stope za razdoblje MFF 2021.-2027. iz kojih je vidljivo da Hrvatska ima nižu stopu u usporedbi s većinom zemljama. Hrvatska ima veću implementacijsku stopu jedino u usporedbi s Portugalom, koji ima stopu od 2,4%. Prosječna implementacijska stopa iznosi 5,30%, a medijalna implementacijska stopa iznosi 4,8%. Najveći implementacijsku stopu ima Nizozemska (13%), a najnižu Portugal (2,4%). Hrvatska je na pretposljednem mjestu s implementacijskom stopom od 2,6%.

4.3. Utjecaj EU fondova na gospodarski razvoj u Hrvatskoj

4.3.1. EU fondovi i tržište rada u Republici Hrvatskoj

Europska strategija zapošljavanja (ESZ), kao dio strategije Europa 2020., postavlja ciljeve za smanjenje nezaposlenosti mladih i unapređenje obrazovanja. Inicijative poput "Mladi u pokretu" i "Program za nove vještine i radna mjesta" također su usmjerene na potporu mladima u stjecanju vještina i zapošljavanju. Provedba tih strategija podržana je kroz europske fondove poput Europskog socijalnog fonda (ESF) i Inicijative za zapošljavanje mladih (IZM). Nacionalne razine imaju ključnu ulogu u provedbi, s naglaskom na reformama

obrazovnog sustava i politika tržišta rada. Međutim, iako postoje mnoge inicijative, nedostaje koherentna koordinacija na razini EU-a, što može ograničiti učinkovitost u suzbijanju nezaposlenosti mladih (Butković i sur., 2018.).

Tablica 4. 2014.-2020.: Raspodjela sredstava iz EPFRR-a prema fokusnom području za Hrvatsku u mil. eura

Područje	Iznos EUR	Nacionalni iznos	Ukupno
Održivo i kvalitetno zapošljavanje	65,34	11,53	76,87
Konkurentnost malih i srednjih poduzeća	1235,21	192,32	1427,53
Zaštita okoliša i učinkovitost resursa	372,88	61,64	434,52
Socijalna uključenost	424,00	68,90	492,90
Obrazovno i strukovno osposobljavanje	5,63	0,69	6,26
Prilagodba klimatskim promjenama i prevencija rizika	372,88	61,64	434,52
Ekonomija s niskom razinom ugljika	240,21	37,66	277,87
Tehnička podrška	95,28	15,64	110,92
Istraživanje i inovacije	8,83	1,41	10,25

Izvor: European Commission (2024). 2014.-2020.: EAFRD allocation by focus area

Iz tablice 4 je vidljivo da EU fondovi imaju značajan utjecaj na gospodarski razvoj Hrvatske, što se jasno može vidjeti iz raspodjele sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EPFRR) u razdoblju od 2014. do 2020. godine. Analizirajući raspodjelu sredstava prema fokusnim područjima, moguće je sagledati ključna područja ulaganja i doprinosa ovih fondova razvoju hrvatskog gospodarstva.

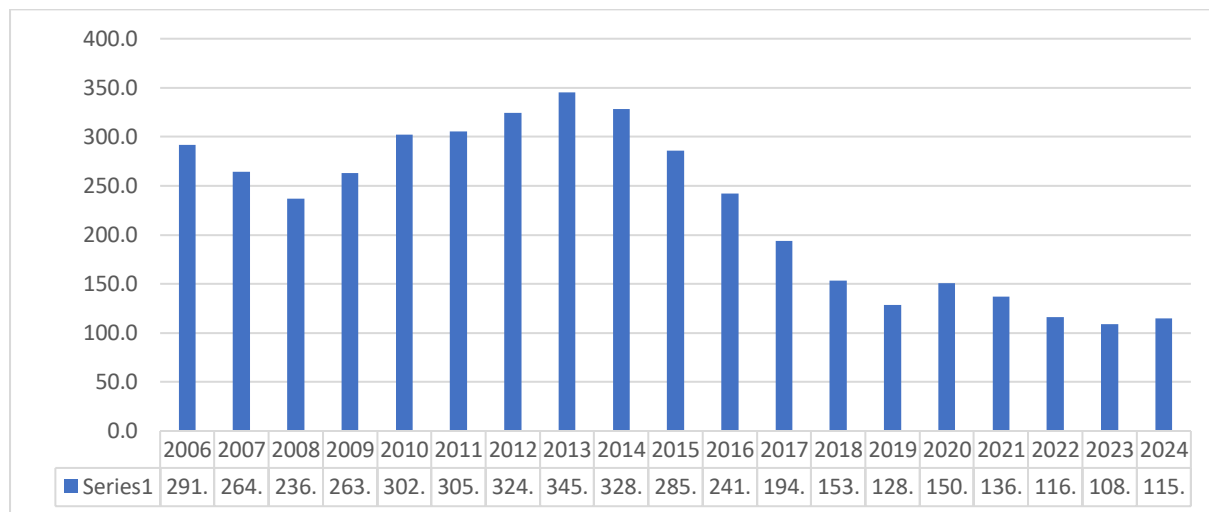
Ova značajna ulaganja omogućuju razvoj programa i inicijativa usmjerenih na poticanje zapošljavanja, osposobljavanje radne snage, poticanje poduzetništva te stvaranje održivih i kvalitetnih radnih mjesta.

Jedno od ključnih područja koje se financira iz EU fondova je podrška održivom i kvalitetnom zapošljavanju. **Održivo i kvalitetno zapošljavanje** je jedno od glavnih fokusnih područja, s ukupnim iznosom EU sredstava od 65,3 milijuna EUR, uz nacionalni doprinos od 11,5 milijuna EUR, što čini ukupno **76,9 milijuna EUR ulaganja**.

Ulaganja u ovom području pružaju potporu razvoju vještina i obrazovanju te potiču inovativne pristupe u tržištu rada, što dugoročno doprinosi većoj konkurentnosti hrvatskog gospodarstva.

Održivo i kvalitetno zapošljavanje, kao jedno od glavnih fokusnih područja s velikim ulaganjem europskih sredstava, igra ključnu ulogu u smanjenju registrirane nezaposlenosti u Hrvatskoj koja je prikazana na grafikonu 9.

Grafikon 9. Registrirana nezaposlenost u RH u razdoblju 2013.-2024. u tisućama



Izvor: izrada autora prema: Hrvatski zavod za zapošljavanje (2024.). Statistika On-Line - Registrirana nezaposlenost (hzz.hr). Dostupno na:
<https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> (10.04.2024.)

Na grafikonu 9 prikazana je registrirana nezaposlenost u RH u razdoblju 2013.-2024. Godine 2013., kada je zabilježen visok broj nezaposlenih, Hrvatska se suočavala s izazovima gospodarskog razvoja i nedostatkom održivih radnih mjesta. Međutim, tijekom razdoblja od 2014. do 2020. godine, dok su se sredstva iz EPFRR-a intenzivno koristila za promicanje održivog i kvalitetnog zapošljavanja, bilježi se postupno smanjenje nezaposlenosti. U tom razdoblju broj nezaposlenih smanjen je s 345.112 osoba u 2013. godini na 136.816 osoba u 2021. godini.

Nakon izazova pandemije COVID-19, zabilježenog u 2020. godini, bilježi se privremeni porast nezaposlenosti. Međutim, zahvaljujući brznoj i ciljanoj intervenciji, te ponovnom korištenju EU fondova za potporu gospodarstvu i zapošljavanju, broj nezaposlenih opet pada u 2021. godini, dosegnuvši znatno nižu brojku od 116.127 osoba.

Ova povezanost sugerira da su investicije iz EU fondova igrale važnu ulogu u oblikovanju gospodarske dinamike i tržišta rada u Hrvatskoj. Kroz programe potpore zapošljavanju i

razvoju gospodarstva, EPFRR je pružio vitalnu podršku koja je omogućila smanjenje nezaposlenosti i promicanje održivog rasta, dok su blagi porasti nezaposlenosti u 2023. i 2024. godini moguće povezani s novim izazovima ili promjenama na tržištu rada ili u gospodarstvu koje zahtijevaju daljnje prilagodbe i intervencije.

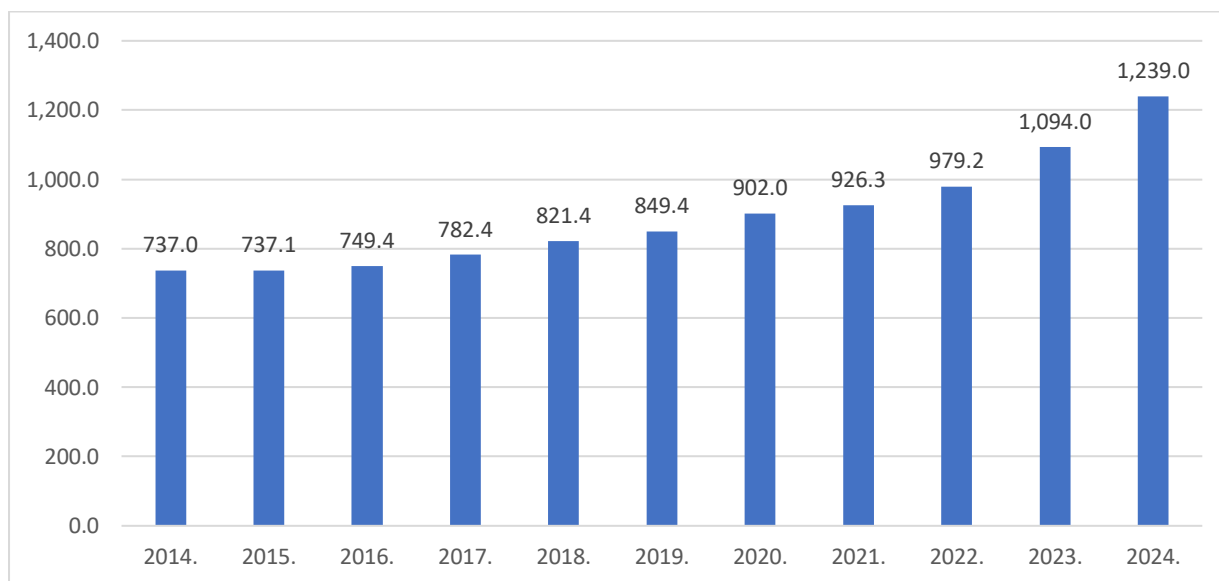
Također, moguće je primijetiti da je jedan od ciljeva ovih sredstava smanjenje nezaposlenosti kroz razvoj novih mogućnosti zapošljavanja i podršku tržištu rada. Ta sredstva omogućuju provedbu različitih programa obrazovanja, stručnog osposobljavanja te poticanje razvoja sektora koji su ključni za gospodarski rast i konkurentnost. Također, investicije u održivo zapošljavanje potiču stvaranje radnih mjesta u sektorima koji su ključni za održivi razvoj, kao što su zelena ekonomija, digitalna transformacija i inovacije.

Iz grafikona 9 na kojem je prikazana registrirana nezaposlenost u RH u razdoblju 2013.-2024. i u sinergiji s podacima u tablici 4 moguće je uočiti ulogu EU fondova na trendove nezaposlenosti u Hrvatskoj kroz analizu registrirane nezaposlenosti od 2013. do 2024. godine. **Na osnovu tih podataka se može zaključiti da su ulaganja u održivo i kvalitetno zapošljavanje od 76,87 milijuna eura svakako dala doprinos ovakvim pozitivnim trendovima nezaposlenosti budući da su svi prijavljeni programi morali isporučiti radna mjesta.**

Dakle, u razdoblju 2014.-2020. je došlo do smanjenja broja nezaposlenih za 178.000 ljudi. Ako se uzme visina ulaganja **u održivo i kvalitetno zapošljavanje od 76,87 milijuna eura, tada se dolazi do zaključka da su europska sredstva dala doprinos od 369.000,00 eura za jednog nezaposlenog manje. S obzirom na takvu analizu se može zaključiti da je riječ značajnom udjelu europskih sredstava na smanjenje nezaposlenosti,**

Uz to, ova ulaganja potiču razvoj infrastrukture i usluga koje podržavaju zapošljavanje, poput centara za obuku, poslovnih inkubatora ili potpunih usluga za poduzetnike. Kroz ove aktivnosti, europska sredstva stvaraju povoljniji okvir za poslovanje i zapošljavanje, potičući rast malih i srednjih poduzeća te unapređujući konkurentnost hrvatskog gospodarstva.

Grafikon 10. Prosječna mjesečna neto plaća u RH, EUR



Izvor: HNB (2024.) Prosječna mjesečna neto plaća.

Na grafikonu 10 su prikazani indeksi plaća u Republici Hrvatskoj iz kojih je vidljiv kontinuirani rast tijekom analiziranog razdoblja od 2014. do 2024. godine. U 2014. godini indeks plaća iznosio je 737,0, a potom je postupno rastao sve do 2024. godine kada je dosegnuo vrijednost od 1.239,0. To ukazuje na postojanje pozitivnog trenda u rastu plaća u Hrvatskoj tijekom tog desetogodišnjeg razdoblja. Ovaj rast indeksa plaća može biti rezultat različitih čimbenika, uključujući gospodarski rast, inflaciju, povećanje produktivnosti, tržišne uvjete rada i politike plaća, **ali svakako se tome može i pripisati ulaganja u održivo i kvalitetno zapošljavanje od 76,87 milijuna eura**. Visoki indeksi plaća u kasnijim godinama (posebno u 2023. i 2024. godini) sugeriraju značajan porast plaća u Hrvatskoj u tom razdoblju, što može imati pozitivan utjecaj na životni standard radnika i cjelokupno gospodarstvo zemlje.

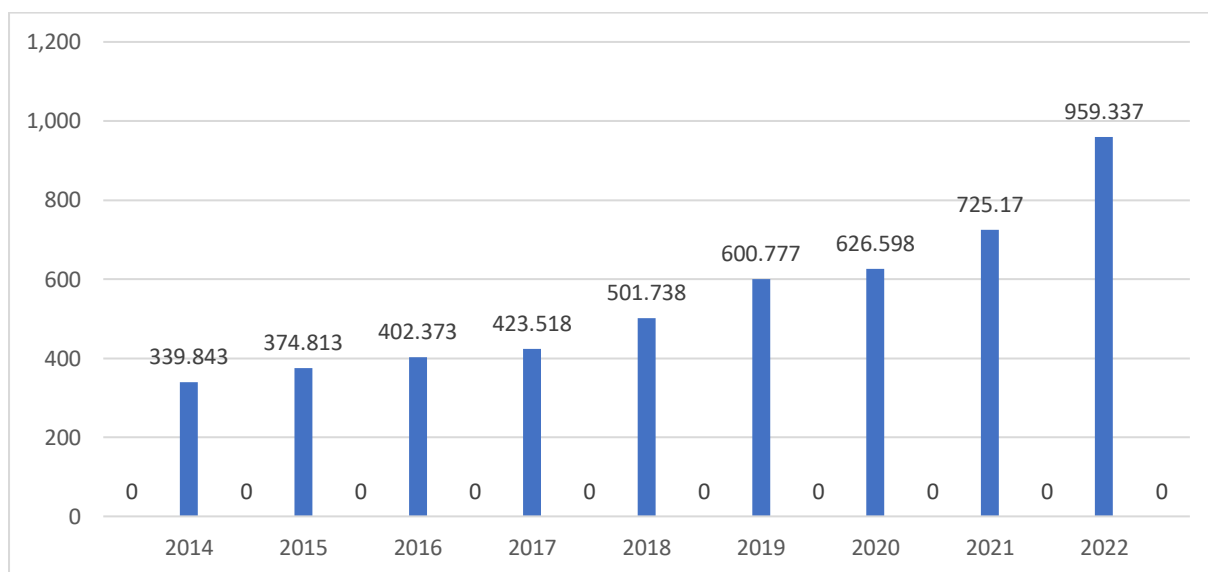
Veća zaposlenost i veće plaće imaju pozitivan utjecaj na gospodarstvo na nekoliko načina. Kada ljudi imaju veće plaće, obično imaju više novca za potrošnju, što potiče rast potražnje za proizvodima i uslugama. To može potaknuti poduzeća da investiraju u proširenje proizvodnih kapaciteta, istraživanje i razvoj te inovacije, što dugoročno pridonosi gospodarskom rastu. Veće plaće obično idu ruku pod ruku s manjim socijalnim nejednakostima, što može doprinijeti većoj socijalnoj koheziji i stabilnosti u društvu. Motivirani i zadovoljni radnici su obično produktivniji, što povećava produktivnost i učinkovitost u gospodarstvu. Također, veća zaposlenost i plaće rezultiraju većim poreznim prihodima, koji se mogu koristiti za

financiranje javnih usluga i infrastrukture, potičući daljnji gospodarski razvoj. U konačnici, veća zaposlenost i veće plaće potiču pozitivan ciklus rasta u gospodarstvu, poboljšavajući životni standard i ekonomsku stabilnost.

4.3.2. EU fondovi i ulaganja u istraživanja razvoj

Istraživanje i inovacije su također prioritetna područja financiranja. Poticanje istraživačkih projekata, razvoj novih tehnologija i promicanje inovacija ključno je za stvaranje znanja temeljene ekonomije koja može odgovoriti na izazove budućnosti i otvoriti nove poslovne prilike.

Grafikon 11. Ulaganja u istraživanje i razvoj ulaganja u mil. EUR



Izvor: izrada autora prema: Eurostat (europa.eu) (2024.) Ulaganja u istraživanje i razvoj ulaganja. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/rd_e_gerdtot/default/table?lang=en

(10.04.2024.)

Na grafikonu 11 su prikazana ulaganja u istraživanje i razvoj (I&R) u Hrvatskoj iz kojih je vidljivo da se bilježi postupni, ali značajan rast tijekom promatranog razdoblja. U 2013. godini, ulaganja su iznosila 354,7 milijuna eura, što predstavlja početak ovog razdoblja sa

značajnom bazom ulaganja. Međutim, iduće godine, došlo je do blagog pada na 339,8 milijuna eura, što može biti posljedica različitih gospodarskih i političkih faktora koji su djelovali u to vrijeme.

Od 2015. godine, bilježi se stabilan rast ulaganja u I&R, što ukazuje na sve veći fokus na razvoj novih tehnologija, inovacija i istraživanja u Hrvatskoj. Tijekom 2016. i 2017. godine, ulaganja su nastavila rasti, dosežući 374,8 milijuna eura i 402,4 milijuna eura, što je rezultat povećane svijesti o važnosti ulaganja u I&R za dugoročni gospodarski razvoj zemlje.

Nadalje, iznos ulaganja kontinuirano se povećavao, pri čemu su postignuti rekordni iznosi u 2018., 2019. i 2020. godini. Povećana ulaganja u ova tri uzastopna razdoblja sugeriraju intenziviranje napora za poticanje istraživanja, inovacija i tehnološkog razvoja, što bi moglo rezultirati dugoročnim ekonomskim rastom i konkurentnošću Hrvatske na globalnoj razini.

Najveći rast bilježi se u 2022. godini, kada su ulaganja u I&R dosegla najvišu razinu u promatranom razdoblju od 959,3 milijuna eura. Ovo povećanje ulaganja može biti rezultat poticajnih politika, ulaganja u infrastrukturu, tehnoloških inovacija i drugih faktora koji su usmjereni na poticanje istraživačkih aktivnosti u zemlji.

Ovi podaci pokazuju pozitivan trend rasta ulaganja u I&R u Hrvatskoj tijekom promatranog razdoblja, što sugerira povećanu angažiranost vlasti, poduzeća i akademskog sektora u području istraživanja i razvoja, što može imati značajan utjecaj na budući gospodarski razvoj zemlje.

U fazi tranzicije prema znanstveno orijentiranom gospodarstvu, ulaganje u istraživanje i razvoj (I&R) postaje ključno za unaprjeđenje konkurentnosti i održivog razvoja. Tablica 7 pruža uvid u raspodjelu sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EPFRR) prema fokusnim područjima u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na područje istraživanja i inovacija.

Prema podacima iz tablice 4, iznos EU sredstava za I&R iznosi 8,83 milijuna EUR, uz nacionalni doprinos od 1,4 milijuna EUR, što čini ukupno 10,2 milijuna EUR ulaganja u ovo ključno područje. Ova značajna ulaganja su imala za cilj potaknuti razvoj inovativnog okruženja, jačanje istraživačkih kapaciteta te podržati stvaranje novih tehnoloških rješenja i proizvoda koji će poboljšati konkurentnost hrvatskog gospodarstva. Iz podataka je jasna uloga financiranja iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EPFRR) na ukupna ulaganja u istraživanje i razvoj (I&R) u Hrvatskoj. Podaci iz grafikona 5 pokazuju postupni, ali značajan rast ulaganja u I&R od 2013. do 2022. godine, što sugerira povećanu angažiranost u području istraživanja i inovacija.

Europska unija, putem fondova poput EPFRR-a, pruža sredstva koja doprinose ukupnim ulaganjima u I&R u Hrvatskoj u iznosu 8,83 milijuna eura. Ti fondovi osiguravaju dodatna financijska sredstva koja se dodjeljuju zemljama članicama radi poticanja razvoja različitih sektora, uključujući I&R. Dakle, kroz EPFRR, Hrvatska dobiva pristup dodatnim resursima koji potiču ulaganja u ključna područja istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija.

Povećana sredstva iz EPFRR-a mogu motivirati i potaknuti nacionalne vlasti, istraživačke institucije i privatni sektor na veća ulaganja u I&R. Osim toga, europska financijska potpora može poslužiti kao katalizator za stvaranje povoljnog okruženja za ulaganja, potičući inovacije, razvoj visokotehnoloških sektora i stvaranje novih proizvoda i usluga.

Stoga, ulaganja iz EPFRR-a ne samo da doprinose izravno povećanju ukupnih ulaganja u I&R u Hrvatskoj, već imaju širi pozitivan učinak na razvoj zemlje. Kroz ova ulaganja, Hrvatska stvara temelje za dugoročni održivi razvoj, jačanje konkurentnosti na globalnom tržištu i poboljšanje kvalitete života svojih građana.

Kroz ova ulaganja, Hrvatska stvara povoljne uvjete za razvoj istraživačkih institucija, unaprjeđuje infrastrukturu za istraživanje te potiče suradnju između akademske zajednice, privatnog sektora i javnih institucija. Osim toga, sredstva su usmjerena na poticanje inovacija u ključnim sektorima kao što su informacijska tehnologija, biotehnologija, energetska učinkovitost, održiva mobilnost i drugi.

Investiranje u I&R ne samo da potiče stvaranje visoko kvalitetnih radnih mjesta u visokotehnološkim sektorima, već osnažuje gospodarstvo za suočavanje s izazovima budućnosti, poput digitalne transformacije, klimatskih promjena i demografskih trendova. Kroz istraživanje i inovacije, Hrvatska stvara temelje za dugoročni održivi razvoj, osiguravajući konkurentnost na globalnom tržištu i poboljšanje kvalitete života građana.

Ulaganja u istraživanje i razvoj (I&R) imaju značajan utjecaj na gospodarstvo na više razina. Prvo, I&R potiču inovacije, što može rezultirati stvaranjem novih proizvoda, usluga i tehnologija. Ovo otvara nove poslovne mogućnosti i povećava konkurentnost poduzeća na tržištu. Novi proizvodi i tehnologije mogu poboljšati produktivnost rada, što dovodi do većeg gospodarskog rasta i povećanja prihoda. Također, inovacije mogu doprinijeti rješavanju društvenih izazova, poput klimatskih promjena ili zdravstvenih problema, što ima pozitivan utjecaj na cjelokupno društvo.

Nadalje, ulaganja u I&R potiču stvaranje visokokvalitetnih radnih mjesta. Istraživači, inženjeri i stručnjaci u razvoju su često visoko kvalificirani pojedinci čija prisutnost u

gospodarstvu može poboljšati kvalitetu radne snage i potaknuti rast produktivnosti. Ova radna mjesta često zahtijevaju visoke razine obrazovanja i vještina, što može potaknuti ulaganja u obrazovanje i obuku, dodatno jačajući gospodarstvo.

Također, ulaganja u I&R mogu imati dugoročne koristi za gospodarstvo kroz stvaranje tzv. inovacijskih ekosustava. Ovi ekosustavi uključuju različite dionike poput sveučilišta, istraživačkih instituta, poduzeća i vlada koji surađuju na istraživačkim projektima i razvoju novih tehnologija. Ova suradnja potiče prijenos znanja i tehnologija između sektora, što dalje potiče inovacije i gospodarski rast.

4.3.3. EU fondovi i socijalna uključenost, obrazovanje i strukovno osposobljavanje

U tablici 7 je prikazana raspodjela sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EPFRR) prema fokusnom području obrazovanja i strukovnog osposobljavanja u Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do 2020. godine. Podaci su izraženi u milijunima eura. Prema podacima, iznos sredstava koje je Europska unija dodijelila za obrazovno i strukovno osposobljavanje iznosi 5,6 milijuna eura, dok je nacionalni doprinos iznosio 0,69 milijuna eura. Ukupno dodijeljena sredstva za ovo područje iznosila su 6,3 milijuna eura.

Ovi podaci ukazuju na značajnu financijsku podršku koju je Europska unija pružila Hrvatskoj za unaprjeđenje obrazovanja i strukovnog osposobljavanja. Investiranje u obrazovanje i strukovno osposobljavanje ključno je za stvaranje kvalificirane radne snage, poboljšanje konkurentnosti na tržištu rada i poticanje gospodarskog razvoja zemlje.

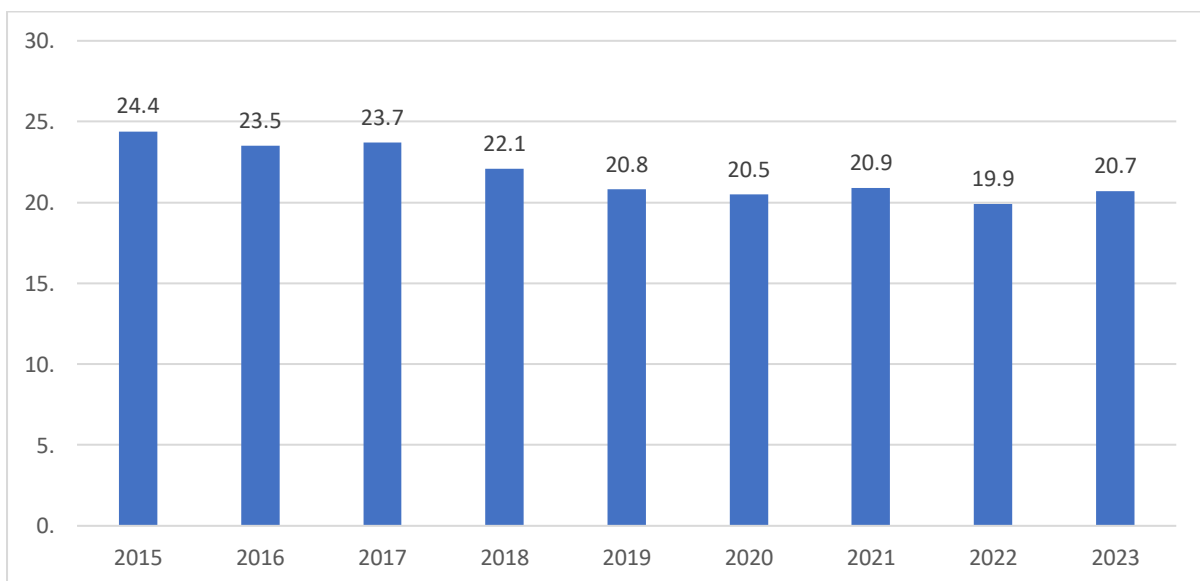
Investicije u obrazovanje i strukovno osposobljavanje ključne su za gospodarski razvoj Hrvatske iz nekoliko perspektiva. Prvo, poboljšanje obrazovanja doprinosi stvaranju kvalificirane radne snage prilagođene zahtjevima tržišta rada. Kvalificirani radnici s većim vještinama i kompetencijama mogu obavljati poslove u suvremenim sektorima gospodarstva, što povećava produktivnost i konkurentnost poduzeća. Drugo, visokoobrazovani radnici često su ključni nositelji inovacija i tehnološkog napretka. Ulaganja u obrazovanje potiču razvoj znanja i vještina potrebnih za istraživanje, razvoj i primjenu novih tehnologija, potičući inovativnost i stvaranje novih proizvoda, usluga i poslovnih modela. Treće, kvalitetno obrazovanje privlači strane investitore jer im osigurava pristup kvalificiranoj radnoj snazi, potrebnoj za razvoj njihovih poslovnih aktivnosti. To povećava produktivnost rada, doprinoseći povećanju proizvodnje i ekonomskom rastu zemlje. Nadalje, obrazovanje i

strukovno osposobljavanje omogućuju radnicima stjecanje novih vještina i znanja, povećavajući tako njihovu zapošljivost i smanjujući razinu nezaposlenosti. Smanjenje nezaposlenosti pozitivno utječe na gospodarski rast potičući potrošnju, potražnju za proizvodima i uslugama te potičući investicije i poduzetništvo. Stoga, ulaganja u obrazovanje su od vitalnog značaja za dugoročni prosperitet i stabilnost gospodarstva Hrvatske.

Socijalna uključenost, obrazovanje i strukovno osposobljavanje ključni su za gospodarski razvoj. Investicije u ova područja omogućuju smanjenje društvenih nejednakosti, povećanje razine obrazovanja i vještina te jačanje ljudskog kapitala, što dugoročno doprinosi povećanju produktivnosti i konkurentnosti gospodarstva.

Socijalna uključenost, obrazovanje i strukovno osposobljavanje značajna su područja ulaganja, s iznosima od 424 milijuna EUR odnosno 5,6 milijuna EUR, uz odgovarajuće nacionalne doprinose.

Grafikon 12. Postotak osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u Hrvatskoj



Izvor: Eurostat (2024.) Postotak osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u Hrvatskoj. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_PEPS01N__custom_11212058/default/table?lang=en (27.03.2024.)

Grafikon 12 prikazuje postotak osoba koje su u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u Hrvatskoj kroz razdoblje od 2015. do 2023. godine. U svim godinama, podaci su prikazani za obje spolne kategorije što znači da se odnose na ukupan broj osoba bez obzira na spol. U Hrvatskoj, postotak osoba koje su u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti opadao je tijekom navedenog razdoblja. Na primjer, u 2015. godini, 24,4% ukupne populacije bilo je u toj kategoriji, dok je u 2023. godini taj postotak pao na 20,7%. To sugerira smanjenje razine siromaštva ili socijalne isključenosti u Hrvatskoj tijekom promatranog vremenskog razdoblja. Na smanjenje postotka osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u Hrvatskoj tijekom navedenog razdoblja se jednim dijelom svakako može povezati s ulaganjem iz fondova EU namijenjenih borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti. EU fondovi, poput Europskog socijalnog fonda (ESF) i Fonda za europsku pomoć najpotrebitijima (FEAD), pružaju financijsku podršku za programe i projekte koji imaju za cilj poboljšanje socijalne kohezije, pružanje podrške ranjivim skupinama, obrazovanje, zapošljavanje te smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti.

Investicije u socijalnu uključenost pomažu u smanjenju socijalnih nejednakosti i stvaranju pravednijeg društva. Pružanje pristupa obrazovanju, strukovnom osposobljavanju i podršci socijalno ugroženim skupinama omogućuje im da sudjeluju u gospodarskom razvoju zemlje. To može dovesti do veće potrošnje, stvaranja novih poduzetnika i povećanja tržišta rada. Na taj način investicije u socijalnu uključenost mogu povećati potražnju za robom i uslugama. Kada ranjive skupine društva dobiju pristup većem dohotku putem socijalnih programa ili zapošljavanja, to može povećati njihovu kupovnu moć. To, pak, potiče potražnju na tržištu i potiče rast ekonomske aktivnosti, posebno u sektorima koji su usmjereni na pružanje osnovnih potreba i usluga. Također, ulaganja u socijalnu uključenost mogu pomoći u smanjenju troškova vezanih uz socijalne probleme. Na primjer, ulaganje u programe obrazovanja i osposobljavanja može smanjiti stopu nezaposlenosti i povećati produktivnost radne snage, smanjujući time troškove nezaposlenosti i socijalnih naknada. Također, investicije u zdravstvenu zaštitu mogu smanjiti troškove liječenja i bolovanja te povećati produktivnost radne snage.

U konačnici, ulaganja u socijalnu uključenost stvaraju pozitivne vanjske učinke koji koriste cijelom društvu, uključujući stabilnije i održivije gospodarstvo. Kroz poboljšanje kvalitete života i poticanje ekonomske aktivnosti, ova ulaganja pomažu u stvaranju prosperitetnijeg i pravednijeg društva.

4.3.4. EU fondovi i konkurentnost malih i srednjih poduzeća

Konkurentnost malih i srednjih poduzeća je od iznimne važnosti za ekonomski razvoj zemlje. EU fondovi omogućuju podršku ovim poduzećima kroz različite programe poticaja, financiranje istraživanja i razvoja te pristup novim tehnologijama i tržištima, što ih čini konkurentnijima na globalnoj razini.

Konkurentnost malih i srednjih poduzeća je od iznimne važnosti za gospodarski rast. U tom smislu, EPFRR je osigurao značajna sredstva od 1.235.209.660,88 EUR, uz nacionalni doprinos od 192,32 milijuna EUR, što čini ukupno 1427,53 milijuna EUR ulaganja.

Ulaganja u konkurentnost malih i srednjih poduzeća (MSP) imaju izuzetno važnu ulogu u poticanju gospodarskog rasta. MSP-ovi su ne samo ključni čimbenici zapošljavanja, već i izvori inovacija i dinamičnosti u gospodarstvu. Kroz ulaganja u ova poduzeća, otvara se prostor za stvaranje novih radnih mjesta, što direktno utječe na smanjenje stope nezaposlenosti i povećanje prihoda građana. Istovremeno, ta ulaganja potiču inovacije, bilo kroz razvoj novih tehnologija ili unapređenje postojećih proizvoda i usluga, što dodatno jača konkurentnost na tržištu. Osim toga, poboljšanje produktivnosti MSP-ova rezultira efikasnijim korištenjem resursa, povećavajući time i profitabilnost tih poduzeća. Kroz podršku lokalnom razvoju, investicije u konkurentnost MSP-ova potiču rast i razvoj lokalnih zajednica, stvarajući pozitivnu okolinu za daljnje ekonomske aktivnosti. Ukratko, ulaganja u konkurentnost MSP-ova imaju snažan multiplicirajući učinak na gospodarstvo, potičući održiv rast, inovacije i društveni razvoj.

4.3.5. EU fondovi i zaštita okoliša i učinkovitost resursa

Zaštita okoliša i učinkovitost resursa također je prioritet, a EU fondovi su osigurali 372,9 milijuna EUR, uz nacionalni doprinos od 61,6 milijuna EUR, što čini ukupno 434,5 milijuna EUR ulaganja.

Nadalje, prilagodba klimatskim promjenama, ekonomija s niskom razinom ugljika te istraživanje i inovacije također su dobili značajna sredstva iz EU fondova, pokazujući predanost Hrvatske prema održivom razvoju, inovacijama i zaštiti okoliša.

Ulagačka sredstva usmjerena su i prema zaštiti okoliša, učinkovitosti resursa te prilagodbi klimatskim promjenama. Projekti koji se financiraju u ovim područjima imaju za cilj smanjiti negativne utjecaje na okoliš, poticati korištenje obnovljivih izvora energije te promicati održivi razvoj.

Sve navedeno jasno pokazuje kako EU fondovi imaju dubok i sveobuhvatan utjecaj na gospodarski razvoj Hrvatske. Kroz ciljano ulaganje u ključna područja, ovi fondovi pružaju potrebnu podršku za jačanje konkurentnosti, održivog razvoja te stvaranje radnih mjesta, što dugoročno doprinosi ekonomskom napretku zemlje.

Kohezijske politike su imale i **indirektan utjecaj** na razvoj regionalne politike u Hrvatskoj, od oblikovanja strategija do jačanja kapaciteta i rješavanja socio-ekonomskih dispariteta. Evo ključnih područja u kojima se ističe taj utjecaj (Maleković, Puljiz i Keser, 2018.):

- Uvođenje ključnih načela kohezijske politike u regionalnu politiku: Prvi Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske, usvojen 2009. godine, integrirao je ključna načela kohezijske politike, poput partnerstva, suradnje, strateškog planiranja i održivosti, u hrvatsku regionalnu politiku. To je uspostavilo okvir za razvoj dugoročnih strategija i planova na nacionalnoj i regionalnoj razini.
- Podizanje svijesti i izgradnja kapaciteta: Financijska podrška iz EU fondova omogućila je obuku i razvoj vještina potrebnih za učinkovito korištenje sredstava EU-a. To je rezultiralo jačanjem lokalnih i regionalnih aktera te poboljšanjem horizontalne koordinacije i kapaciteta strateškog planiranja na regionalnoj razini.
- Uloga razvojnih agencija: Kohezijska politika potaknula je osnivanje razvojnih agencija na županijskoj i lokalnoj razini, što je doprinijelo poboljšanju provedbe projekata i koordinacije aktivnosti.
- Pristup integriranih teritorijalnih ulaganja: Povezivanje različitih izvora financiranja EU-a omogućilo je ulaganje u različite razvojne projekte u skladu s lokalnim strategijama i ciljevima operativnih programa. Ovo je posebno naglašeno u promicanju urbanog razvoja.
- Rješavanje regionalnih dispariteta: Kohezijska politika pomogla je u rješavanju razlika u društveno-ekonomskom razvoju između različitih dijelova Hrvatske, kroz sustavno ocjenjivanje i podršku najnerazvijenijim područjima.

- Kvaliteta upravljanja i prilagodbe politika: Strogi zahtjevi kohezijske politike potaknuli su stalno poboljšanje okvira javnih politika i upravljanja nacionalnim administracijama kako bi se odgovorilo na ciljeve EU-a.

5. ZAKLJUČAK

Europska unija kontinuirano provodi programe regionalnog razvoja i kohezije kroz pretprijetne fondove te financijska razdoblja od 2014. do 2020. i od 2021. do 2027. godine koji podržavaju održivi rast, socijalnu uključenost i konkurentnost članica EU-a te smanjuju ekonomske disparitete unutar Unije.

U radu je prikazano da su ulaganja iz EU fondova imala značajan utjecaj na gospodarski razvoj Hrvatske. Održivo i kvalitetno zapošljavanje je jedno od glavnih fokusnih područja, s ukupnim iznosom EU sredstava od 65,3 milijuna eura. Ova sredstva su svakako dala doprinos pozitivnim trendovima nezaposlenosti budući da su svi prijavljeni programi morali isporučiti radna mjesta, a veći broj radnih mjesta jednim dijelom utječe i na visinu plaća. Uz to je usko povezano ulaganje u obrazovanje za što su alocirana značajna sredstva iz EU fondova u visini 5,6 milijuna eura. Te investicije su važne za stvaranje kvalificirane radne snage, poboljšanje konkurentnosti na tržištu rada i veće plaće za bolja radna mjesta. U kontekstu utjecaja na gospodarstvo, veća zaposlenost i veće plaće imaju pak pozitivan utjecaj na gospodarstvo koji se očituju kroz veću potrošnju, time veće porezne prihode, rast potražnje, veće investicije, a što sve dugoročno pridonosi gospodarskom rastu. U konačnici, veća zaposlenost i veće plaće potiču pozitivan ciklus rasta u gospodarstvu, poboljšavajući životni standard i ekonomsku stabilnost.

Tome doprinose i investicije u socijalnu uključenost u iznosu 4,24 milijuna EUR koje pomažu u smanjenju socijalnih nejednakosti i stvaranju pravednijeg društva, a time i smanjenju troškova vezanih uz socijalne probleme i smanjenju troškova liječenja i bolovanja.

EU fondovi su pružili izdašnu financijsku podršku konkurentnosti malih i srednjih poduzeća u visini 1.235 milijuna EUR što je od iznimne važnosti za ekonomski razvoj zemlje jer su MSP-ovi su ne samo ključni čimbenici zapošljavanja, već i izvori inovacija i dinamičnosti u gospodarstvu, a što direktno utječe na smanjenje stope nezaposlenosti i povećanje prihoda građana i dr.

Zaključno se može konstatirati da su EU fondovi imali značajan pozitivan utjecaj na gospodarski razvoj Hrvatske koji se očituju kroz višestruke pozitivne učinke na gospodarski rast, uključujući smanjenje nezaposlenosti, kvalitetnija radna mjesta, više plaće, veću potrošnju, veće porezne prihode, poboljšanje konkurentnosti, poticanje inovacija, privlačenje investicija te smanjenje društvenih nejednakosti i socijalnih transfera.

POPIS LITERATURE

1. Agroklub (n.d.). Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. Dostupno na: <https://cdn.agroklub.com/upload/documents/europski-poljoprivredni-fond-za-ruralni-razvoj.pdf> (27.03.2024.)
2. Butković, H., Basarac Sertić, M., Boromisa, A.-M., Funduk, M., Jurlin, K., Keser, I., Maleković, S., Puljiz, J., Samardžija, V., Skazlić, I., & Tišma, S. (2018.). Izazovi provedbe europskih politika u Hrvatskoj. Institut za razvoj i međunarodne odnose – IRMO Institute for Development and International Relations – IRMO
3. Dinulescu S. (2017). Regional Development Policy Instruments. Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” al Academiei Române, issue XVIII, pages 127-143
4. Đulabić, V. (2014.). Kohezijska politika Europske unije kao instrument razvoja Hrvatske. *Političke analize*, 5 (17), 17-22.
5. ESI fondovi. (n.d.). Zakonodavni paket za Kohezijsku politiku za razdoblje 2021.-2027. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/zakonodavni-paket-za-kohezijsku-politiku-za-razdoblje-2021-2027/> (25.03.2024.).
6. EU fondovi 2021.-2027. Dostupno na: <https://esf.hr/esfplus/program/> (26.03.2024.).
7. Eur-lex (2020.) Europski fond za regionalni razvoj (2014.–2020.). Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/HR/legal-content/summary/european-regional-development-fund-2014-2020.html> (27.03.2024.).
8. European Commission (2024.). ESIF 2014-2020 za Hrvatsku. Dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/14-20> (10.04.2024.).
9. European Commission (2024.). ESIF 2021-2027 za Hrvatsku. Dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/21-27> (10.04.2024.).
10. European Commission (2024.). 2014.-2020.: EAFRD allocation by focus area. Dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/2014-2020/2014-2020-EAFRD-allocation-by-focus-area-EU-planne/6q2m-arif> (10.04.2024.).
11. European Commission (2024.). Otvoreni podaci o odabranim programima proračuna EU. Dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/stories/s/EU-budget-execution-overview/2jjj-66bt> (10.04.2024.).
12. Europska Komisija (2023.). Nova kohezijska politika EU za razdoblje 2021.-2027. Dostupno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/whats-new/newsroom/05-02-2023-eu-cohesion-policy-2021-2027-programmes-expected-to-create-1-3-million-jobs-in-the-eu_hr (24.03.2024.).

13. Europska Komisija (a) (n.d.). Europski fond za pomorstvo i ribarstvo. Dostupno na:
https://www.ficompass.eu/sites/default/files/publications/EMFF_The_european_maritime_and_fisheries_fund_HR.pdf (27.03.2024.).
14. Europska Komisija (b) (n.d.). Overview - Instrument for Pre-accession Assistance. Dostupno na:
https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en (27.03.2024.).
15. Europska Komisija (2015.). Europski socijalni fond (ESF) j. Dostupno na: https://www.ficompass.eu/sites/default/files/publications/ESF_The_european_social_fund_HR.pdf (27.03.2024.).
16. Europska Komisija (c). (n.d.). Što je ESF+? Dostupno na: <https://european-social-fund-plus.ec.europa.eu/hr/sto-je-esf> (27.03.2024.).
17. Europski Parlament (2013.). Kohezijski fond. Dostupno na:
https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/hr/FTU_3.1.3.pdf (27.03.2024.).
18. Europski Parlament (n.d.) Fond solidarnosti. Dostupno na:
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/97/fond-solidarnosti> (27.03.2024.).
19. Eurostat (2024.). Postotak osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u Hrvatskoj. Dostupno na:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_PEPS01N__custom_11212058/default/table?lang=en (27.03.2024.).
20. Eurostat (europa.eu) (2024.). Ulaganja u istraživanje i razvoj ulaganja Dostupno na:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/rd_e_gerdtot/default/table?lang=en (10.04.2024.).
21. Gouardères, F. (2023.). Fond za pravednu tranziciju. Dostupno na:
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/214/fond-za-pravednu-tranziciju> (27.03.2024.).
22. HNB. (2024). Prosječna mjesečna neto plaća. Dostupno na:
<https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/odabrane-nefinancijske-statistike/indeksi-placa> (27.03.2024.).
23. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2024.). Statistika On-Line - Registrirana nezaposlenost (hzz.hr). Dostupno na: <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> (10.04.2024.).
24. Interrega Europe (n.d.) Instrumenti politike. Dostupno na:
<https://www.interregeurope.eu/citisystem/policy-instruments> (26.03.2024.).

25. IRMO. (n.d.).Pristup RH fondovima. Dostupno na: <https://irmo.hr/pristup-rh-fondovima/> (26.03.2024.).
26. Jovančević, R. (2021.). Izazovi kohezijske politike Europske unije, 2014-2020 // Razvojna strategija malog nacionalnog gospodarstva u globaliziranom svijetu / Družić, Gordan ; Družić, Ivo (ur.). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU) ; Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2012. str. 179-207
27. Maleković, S., Puljiz, J., Keser, I. (2018.). Utjecaj kohezijske politike na regionalnu politiku i razvoj Hrvatske. Institut za razvoj i međunarodne odnose
28. Ministarstvo poljoprivrede – Uprava ribarstva (n.d.).Europski fond za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020. (EFPR). Dostupno na: <https://euribarstvo.hr/europski-fond-za-pomorstvo-i-ribarstvo-2014-2020-epfr/> (27.03.2024.).
29. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije (n.d.). IPA V- Osnovne informacije. Dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/eu-fondovi/fondovi/ipa-program/ipa-v/osnovne-informacije/288> (27.03.2024.).
30. Savić, Z. (2020.). Integralni nacionalni institucionalni sustav upravljanja fondovima kohezijske (regionalne) politike Europske unije u funkciji maksimiziranja iskorištavanja alociranih sredstava (Doktorski rad). Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, Rijeka.
31. Savić, Z. (2021.). Sustavi upravljanja fondovima regionalne politike EU u malim državama – iskustva baltičkih i otočnih država i primjenjivost na Hrvatsku. Poslovna izvrsnost, 15 (2), 121-144.
32. Savić, Z., Bukovac, S., Spahić, I., Bobek, I. (2015.). Kohezijska politika Europske Unije i Hrvatska 2014.-2020. Hrvatska gospodarska komora
33. Schwarz, K. (2023.). Ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija. Europski parlament
34. Schwarz, K. (b). (2023.). Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) Europski parlament. Dostupno na: https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/hr/FTU_3.1.2.pdf (27.03.2024.).
35. Strukturnifondovi (n.d.). Pretpristupni programi. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/pretpristupni-fondovi-2/>
36. Vlada RH-Ured za udruge. (n.d.). IPA IV. komponenta - Razvoj ljudskih potencijala. Dostupno na: <https://udruge.gov.hr/istaknute-teme/programi-eu-za-razvoj-civilnog-drustva/europski-socijalni-fond-esf/ipa-iv-komponenta-razvoj-ljudskih-potencijala/3701> (27.03.2024.).

POPIS SLIKA

Slika 1. Shematski prikaz organizacijske strukture prilikom upotrebe fondova EU12

POPIS TABLICA

Tablica 1. Višegodišnji financijski okvir 2014.-2020. - EU pregled plaćanja za Hrvatsku	24
Tablica 2. REACT-EU 2021.-2022. - Pregled EU plaćanja za Hrvatsku.....	25
Tablica 3. Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. - EU pregled plaćanja za Hrvatsku	26
Tablica 4. 2014.-2020.: Raspodjela sredstava iz EPFRR-a prema fokusnom području za Hrvatsku u mil. eura	34

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. ESIF 2014.-2020.: Proračun Hrvatske po fondovima, EUR	22
Grafikon 2. ESIF 2021.-2027.: Proračun Hrvatske po fondovima, EUR	23
Grafikon 3. Višegodišnji financijski okvir 2014.-2020. - EU pregled plaćanja po članicama u milijardama eura	28
Grafikon 4. Višegodišnji financijski okvir 2014.-2020. - EU pregled implementacijskih stopa po članicama	29
Grafikon 5. REACT-EU 2021.-2022. - Pregled EU plaćanja po državama članicama u milijardama eura	30
Grafikon 6. REACT-EU 2021.-2022. - Pregled implementacijskih stopa po državama članicama	31
Grafikon 7. Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. - EU pregled plaćanja po članicama u milijardama eura	32
Grafikon 8. Višegodišnji financijski okvir 2021.-2027. - EU pregled implementacijskih stopa po članicama u milijardama eura	33
Grafikon 9. Registrirana nezaposlenost u RH u razdoblju 2013.-2024. u tisućama	35
Grafikon 10. Prosječna mjesečna neto plaća u RH, EUR	37
Grafikon 11. Ulaganja u istraživanje i razvoj ulaganja u mil. EUR	38
Grafikon 12. Postotak osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u Hrvatskoj	42